

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Sotsiaalteaduskond

Õiguse instituut

Liis Landsmann

**KRIMINAALMENETLUSES KONFISKEERIMISE ALUSTE
KOHALDAMINE NING KOHTUPRAKTIKA 2011-2015
AASTATEL**

Magistritöö

Juhendaja: Dmitri Teplõhh, MA

Tallinn 2016

SISUKORD

LÜHENDID	3
SISSEJUHATUS	4
1. KONFISKEERIMINE KUI KARISTUS VÕI MITTEKARISTUSLIK MÕJUTUSVAHEND	8
1.1. Konfiskeerimise alused ja selle objektid	10
1.2. Süüteo toimepanemise vahendi ja vahetu objekti konfiskeerimine (KarS § 83).....	12
1.2.1. Konfiskeerimise põhiseaduspärasus	14
1.2.2. Süüteovahendi konfiskeerimise proportsionaalsus.....	16
2. SÜÜTEOGA SAADUD VARA KONFISKEERIMINE	18
2.1. Kuriteoga saadud vara laiendatud konfiskeerimine (KarS § 83 ²)	19
2.1.1. Organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse peamine vahend.....	22
2.2 Kuriteoga saadud vara laiendatud konfiskeerimine Soome näitel.....	28
3. EESTI KOHTUTES KOHALDATUD KONFISKEERIMISED 2011-2015 AASTAL	33
3.1. Harju Maakohtus kohaldatud konfiskeerimised	35
3.2. Pärnu Maakohtus kohaldatud konfiskeerimised.....	37
3.3. Tartu Maakohtus kohaldatud konfiskeerimised	37
3.4. Viru Maakohtus kohaldatud konfiskeerimised.....	39
3.5. Riigikohtu kolleegiumi praktika	40
3.5.1. Riigikohtu praktika süüteo toimepanemise vahendi konfiskeerimise puhul	40
3.5.2. Riigikohtu praktika süüteoga saadud vara, vahetu objekti konfiskeerimise puhul	44
3.5.3 Riigikohtu praktika kuriteoga saadud vara laiendatud konfiskeerimise puhul	52
KOKKUVÕTE	58
APPLICATION OF BASIS OF CONFISCATION IN CRIME PROCEEDINGS AND COURT PRACTICE IN 2011 TO 2015 SUMMARY.....	65
KASUTATUD KIRJANDUS	67
Muu kasutatud kirjandus	69
Euroopa Liidu õigusaktid	70
Õigusaktid.....	70
Kohtulahendid	71

LÜHENDID

RKÜK – Riigikohtu üldkogu

RKHK – Riigikohtu halduskolleegium

RKKK – Riigikohtu kriminaalkolleegium

HMK – Harju Maakohus

PMK – Pärnu Maakohus

TMK – Tartu Maakohus

VMK – Viru Maakohus

TlnRnK – Tallinna Ringkonnakohus

ELT – Euroopa Liidu Teataja

EL – Euroopa Liit

KarS – Karistusseadustik

KrMS – Kriminaalmenetluse seadustik

VTMS – Väärteomenetluse seadustik

AÕS – Asjaõigusseadus

PS – Põhiseadus

m – määrus

o – otsus

SISSEJUHATUS

Eesti karistusõiguses (edaspidi KarS) on lisaks karistuse sätetele ka muud mõjutusvahendid, milledest üks on konfiskeerimine. Eestis kehtiva seadusandluse raames saab kohus kohaldada muu hulgas nii süüteo toimepanemise vahendi, kui ka objekti konfiskeerimist. Samuti kuriteoga saadud kriminaaltulu konfiskeerimist, kui ka kuriteoga saadud vara laiendatud konfiskeerimist.¹

Õigusrikkujate rikastumine läbi kuritegude toimepanemise riivab märkimisväärselt ühiskonna õigustunnet. Seaduseandja sõnum konfiskeerimise sätete alusel peaks õigusrikkujatele teadvustama fakti, et kuritegude toimepanemise kaudu rikastumine ei ole aktsepteeritav ning seaduseandja sõnum kriminaaltulu konfiskeerimise näol on, et kuritegu ei tohi ennast ära tasuda.

Tänapäeva Eesti kohtupraktikas on väga aktuaalne mootorsõiduki konfiskeerimine süüteo toimepanemise vahendi näol, kuivõrd aastate jooksul on levinud probleem joobeseisundis mootorsõiduki juhtimine või määratud piirkiirusest mitmel korral kiiremini mootorsõiduki juhtimine. Eelnimetatud liiklusrikkujate õigusvastase käitumise tõttu põhjustatakse suurel hulgal liiklusõnnetusi, milledest väga paljudel juhtudel lõpeb ka mõne isiku elu, kas sündmuskohal või hiljem haiglas raskete tüsistuste tagajärjel.

Süüteo toimepanemise vahendi konfiskeerimine tugineb eeldusele, et teo toimepannud isik on oma tegevusega näidanud, et ei vääri nimetatud vara kasutama² ning kuivõrd süütute inimeste hukkumisel läbi liiklusrikkujate õigusvastase teo tõttu ilmestab väga hästi asjaolu, et õigusvastaselt käitunud mootorsõiduki juht ei vääri nimetatud vara kasutama.

Käesoleva magistritöö eesmärk on uurida konfiskeerimise aluste kohaldamist Eesti kohtupraktikas. Samuti asjaolu, kas ja kuidas eksitakse konfiskeerimise aluste kohaldamisel. Seeläbi on võimalik esitada ettepanekuid, kas Eestis kehtivat seadusandlust seoses konfiskeerimisega on vajalik muuta, et see ühtiks kohtupraktikaga.

¹ KarS RT I, 17.12.2015, 9, § 83 lg 1, § 83¹ lg 1, lg 2, lg 3.

² Riigikogu. Kohtutäituri seaduse, karistusseadustiku, kriminaalmenetluse seadustiku, riigi õigusabi seaduse ja täitemenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu, 2006. www.riigikogu.ee/download/4a62e50f-6bb4-3fa0-b81a-86fd6afd5dbe/old (05.02.2016)

Käesoleva magistritöö hüpotees on, et kriminaalmenetluses Eesti kohtupraktikas eksitakse konfiskeerimise aluste kohaldamisel.

Magistritöö koosneb kolmest peatükist, mis omakorda on liigitatud alapeatükkidest vastavalt teema käsitlusele.

Esimeses peatükis keskendub autor konfiskeerimisele, kui nähtusele. Kuivõrd karistusel ja mõjutusvahendil on palju ühist, siis uurib käesoleva töö autor esimeses peatükis, kas konfiskeerimise näol on tegemist karistuse või mittekaristusliku mõjutusvahendiga. Lisaks annab autor ülevaate konfiskeerimise alustest ning objektidest. Kuivõrd konfiskeerimise puhul on tegemist omandi omaniku üleminekuga riigi valdusesse ning võib tekkida omandipõhiõiguse riive küsimus, siis on autor seadnud eesmärgiks uurida ka konfiskeerimise põhiseaduspärasust.

Kuivõrd karistusõiguse üldine eesmärk on kaitsta ühiskonna üldiseid hüvesid, siis nulltolerants kehtib isikute suhtes, kes rikuvad õiguskorda ning konfiskeerimise mõiste määratlemisel saab asuda seisukohale, kas õigusrikkujaid saab ka muude vahendite abil tõkestada tulevaste kuritegude toimepanemisest.

Teises peatükis käsitleb autor süüteoga saadud vara konfiskeerimist läbi KarS § 83-83² sätete. 2007. aastal jõustus Eesti KarS-s laiendatud konfiskeerimise regulatsioon. Antud regulatsiooni muudeti 08.03.2014.a kehtima hakanud KarS redaktsiooniga, sest praktikas esines mitmeid probleeme, mida ei olnud võimalik lahendada ilma seadust muutmata. Laiendatud konfiskeerimise puudutatavat sätet muudeti selliselt, et kui varem võis laiendatud konfiskeerimist kohaldada alates sellest hetkest, kui isikule oli määratud vähemalt 3 aastane vangistus, siis uue regulatsiooni järgi võib laiendatud konfiskeerimist kohaldada alates sellest hetkest, kui isikule on määratud vähemalt 1 aastane vangistus.³

Kuivõrd organiseeritud kuritegevus on endiselt väga aktuaalne nii Eesti kohtupraktikas, kui ka ühiskonnas üldiselt, siis peab autor vajalikuks uurida, kas ja milliseid meetmeid on võetud vastu organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses konfiskeerimise näol. Üldteada on asjaolu, et

³ Riigikogu. Karistusseadustiku ja kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seaduse seletuskiri, 2013. www.riigikogu.ee/download/27e5c488-1c4d-4a29-b30f-05c19e9094a6/old (09.03.2016)

organiseeritud kuritegevus ei tunnista riigipiire ning sel põhjusel uurib autor teises peatükis muu hulgas erinevaid direktiive ja raamotsuseid, mis on vastu võetud nii Euroopa Liidus (edaspidi EL), kui rahvusvahelisel tasandil üldisemalt. Direktiivide ning raamotsuste eesmärk on ühtlustamaks EL-i liikmesriikide siseriiklikku seadusandlust ning sel põhjusel uurib autor, kas ja milliseid muudatusi on Eesti siseriiklikus õiguses vastu võtnud organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses. Samuti annab käesoleva töö autor hinnangu erinevate direktiivide ning konventsioonide tõhususe kohta.

Oluline on siinkohal märkida, et vajalik on võrrelda ka laiendatud konfiskeerimise aluseid ja nende kohaldamisi teistes EL-i liikmesriikides, kuivõrd liikmesriikide siseriiklik seadusandlus ei ole ühtne seoses konfiskeerimisega. Autor valis võrreldavaks riigiks Soome, kus laiendatud konfiskeerimist kohaldatakse, kui isikule määratakse vähemalt 4 aastane vangistus.⁴ Antud võrdlev analüüs on vajalik selleks, et saada teada, kuidas on kohaldatud laiendatud konfiskeerimise alused Soomes ning kas ja milliseid õiguslikke probleeme on see tekitanud ning kas Soome ja Eesti laiendatud konfiskeerimine on sätestatud sarnastel alustel.

Kolmandas peatükis uurib autor Eesti kohtupraktikat seoses konfiskeerimisega. Esmalt antakse ülevaade maakohtutes kohaldatud konfiskeerimistest ning tuuakse näiteid mõningatest maakohtu otsustest. Kuivõrd enamus konfiskeerimisega seotud kohtulahendeid lahendatakse lihtmenetluses, siis puudub kohtutel ka kohtulahendis pikemalt konfiskeerimise aluste põhjendatuse kohustus. Eeltoodu põhjal toob käesoleva töö autor välja üksikud kohtulahendid seoses konfiskeerimisega. Need mõningad kohtulahendid valib käesoleva autor välja selle pinnalt, kus on võimalik tuvastada, kas konfiskeerimise aluste kohaldamise konkreetsus, ebaselgus või olukorrad, kus eksiti konfiskeerimise aluste kohaldamise kohaldamisel.

Samuti keskendub autor Riigikohtu praktikale ning analüüsib autori arvates olulisemaid kohtulahendeid pikemalt, kuivõrd need on muutnud või täiendanud Eesti kohtupraktikat väga olulisel määral. Käesoleva töö autor annab ülevaate ning oma põhjendatud seisukoha Riigikohtu praktikaga seoses

⁴ Rikoslaki, 26.10.2001/875, 10 luku § 3

Käesolev magistritöö on aktuaalne seetõttu, et viimastel aastatel on Riigikohus teinud märkimisväärselt palju lahendeid seoses konfiskeerimisega ning see on juba märk sellest, et konfiskeerimine on Eesti ühiskonnas, kui ka Eesti kriminaalmenetluses ning kohtumenetluses aktuaalne teema.

Magistritöö kirjutamisel on autor lähtunud õigusalasest kirjandusest, siseriiklikest õigusaktidest, kohtupraktikast. Samuti rahvusvahelistest konventsioonidest, raamotsustest, kui ka direktiividest. Kuivõrd erialast, käesolevat magistritööd otseselt puudutavaid akadeemilisi teadusartikleid on Eesti keeles vähem, kui võõrkeelset kirjandust, siis kasutas autor peamiselt õiguslast võõrkeelset kirjandust teadusartiklite näol.

Autor kasutas magistritöös kvalitatiivset uurimismeetodit, millega otsiti vastust küsimusele, kas uuritavale küsimusele vastas mingi omadus. Samuti kasutas autor süstemaatilist tõlgendamist sätete omavaheliste seoste loomisel. Autor kasutas ka võrdlevat analüüsi, kus võrreldi omavahel kohtupraktikat ja õigusakte, samuti õigusdogmaatilist uurimismetoodikat, kus lähtuti õigusnormide antusest ja õiguskorra ideaalsest ehitusest. Läbi teleoloogilise tõlgendamine tuvastas autor õigusakti mõtte selle vastuvõtmise eesmärgil.

1. KONFISKEERIMINE KUI KARISTUS VÕI MITTEKARISTUSLIK MÕJUTUSVAHEND

Karistusõigus on sotsiaalse kontrolli osa, mis kuulutab karistatavaks või keelatuks olulisemaid õigushüvesid kahjustavad või ohustavad teod. Kuriteole järgneb karistus ehk riigi hukkamõistev reaktsioon kuriteole.⁵ Mõjutusvahendil ning karistusel on palju ühist. Eelkõige on mõlemil ühine lähtekoht ehk õigusvastane tegu. Mõjutusvahendeid ja karistusi tuleb käsitleda ühtse karistusõigusliku õigusjärelmite ehk santsioonisüsteemi osana. Kriminaalpoliitilistest eesmärkidest hoolimata tuleb need sanktsioonid õiguslikult lahus hoida.⁶

Karistus eeldab isiku süüd, kuid karistus peab end täiendavalt legitimeerima tagamaks ühiskonna turvatunne. Karistusõigus võttis enda hõlma alla ka muud turvalisust kindlustavad vahendid ning kujunes seejuures mitte ainult süüteokaristuseks vaid ka turvakaristuseks. Turvakaristuse eesmärk on tagada turvalisust karistusõiguslike meetmete rakendamise näol ning teeb seda näiteks süü raamidesse jäädes karistuse näol või raame ületades süüst sõltumatute mõjutusvahendite näol.⁷

Mittekaristuslike ja karistuste mõjutusvahendite sisuline eristamine põhineb tõsiasjal, et karistus on tagasiulatavalt õigustatud ning piiratud juba toimepandud teo süü suurusega ning preventatiivseid eesmärke on võimalik realiseerida teo süü suurust arvestades. Juhul, kui isik ei ole ohtlik või tema ohtlikkus piirdub süülise teo toimepanemisega ehk isiku ohtlikkus ei ületa tema süü suurust, siis sellega võikski piirduda. Mõningatel juhtudel ei ole preventatsioonide realiseerimine süü piires isiku mõjutamiseks ja ühiskonna enesekaitseks piisav või üldse võimalik. Eelnimetatud juhtudel tuleb preventasioone rakendada mitte süü piirides, vaid väljaspool süüd.⁸

Konfiskeerimise materiaalõiguslikud alused sisalduvad KarS 7. peatükis, nimelt KarS § 83-85.⁹ Konfiskeerimisele laienevad KarS §-s 5 sisalduvad põhimõtted kui materiaalõiguslikule

⁵ Sootak, J. Mida teha, kui isiku ohtlikkus on süüst suurem? Saksamaa kogemus mittekaristuslike mõjutusvahendite osas. *Juridica*, 2006, VIII, lk 519.

⁶ *Ibid*, lk 521.

⁷ *Ibid*, lk 520-521.

⁸ Sootak, J. Santsiooniõigus. Karistusõiguslikud sanktsioonid ja nende rakendamine. Tallinn, Juura 2007, lk 182.

⁹ RKKKm 3-1-1-1-12, p 13

sanktsioonile.¹⁰ Konfiskeerimine on omandi või muu õiguse, lõplik, tahtevastane ja tasuta üleminek õiguse seniselt omajalt riigile.

Eesti Vabariigis kehtiv seadusandlus ei käsitle konfiskeerimist karistusena. Konfiskeerimine on mõistetaav mittekaristusliku sunnivahendina. Konfiskeerimine erineb karistusest formaalselt, kuivõrd seadus ei loe konfiskeerimist karistuseks. Samuti erineb ta oma sisu ning eesmärkide kaudu ka materiaalselt. Õigusliku sunnivahendina omab konfiskeerimine kahte põhieesmärki, milledeks on edasiste õigusrikkumiste toimepanemise takistamine, kui ka vältimine ning õiguserikkumise teel alusetult omandatud tulu äravõtmine.¹¹ Süüteoga saadud vara konfiskeerimine kui mittekaristuslik mõjutusvahend on vajalik selleks, et korraldada õigusvastaselt saadud varalise kasu tagasitaitmine.¹²

Kuivõrd konfiskeerimine järgneb süüteo toimepanemisele, siis saab vaadelda seda, kui süüteo õigusliku järeelmiga. Konfiskeerimisega seatakse isikule varaline kitsendus, sest antud tegevusega piiratakse tema omandiõigust ning selles mõttes on konfiskeerimisel sellele allutatud isiku suhtes varalise karistusega sarnane toime.¹³

Küsimust, kas mingi riiklik sunnivahend Põhiseaduse (edaspidi PS) § 23 lg 2 mõttes on käsitataav karistusena või mitte, ei saa lahendada üksnes KarS-s sätestatust lähtudes. Uurimist vajab asjaolu, kas mõnda riiklikku sunnivahendit, mida formaalses karistusõiguses ei loeta karistuseks tuleb siiski käsitada karistusena materiaalselt ehk sisuliselt. Riiklike sunnivahendite kohaldamisel, mis ei ole formaalses karistusõiguses karistusena sätestatud, kuid mis on materiaalselt käsitataavad karistusena, peavad olema tagatud ka nende põhiõiguslikud garantiid.¹⁴

Riigikohtu üldkogu on seisukohal, et konfiskeerimine on materiaalses mõttes karistus ning selle kohaldamise mõju ei ole võimalik süüdlasele hinnata üksnes eraldivõetuna. Õiglaseks ja

¹⁰ RKKKo 3-1-1-119-09, p 30

¹¹ Koolmeister, I. Konfiskeerimine haldussunnivahendina. *Juridica* 1999, IV, lk 188-192.

¹² Sedman, M. Konfiskeerimine: mõjutusvahendist karistuseks. *Juridica*, 2008, VIII, lk 549.

¹³ Parmas, A. Süüteovahendi konfiskeerimise eesmärk ja õiguslik olemus ning selle põhiseaduslik õigustus. Riigikohtu üldkogu otsus asjas 3-1-1-37-07. *Juridica*, 2008, VIII, lk 556.

¹⁴ RKÜKo 3-1-1-37-07, p 21.2

mõistlikuks, edaspidi uut kuritegu ärahoidvaks karistuse kohaldamiseks, tuleb kohtul arvestada süüdlasele kõiki kohaldatavaid õigusjärelmeid kogumis.¹⁵

Kohtupraktikas omaksvõetud seisukoha järgi tuleb karistuse mõistmisel lähtepunktiks võtta karistusseadustiku eriosa normi sanktsiooni keskmine määr. Seejärel tuvastatakse süüdistatava süü suurus, karistust kergendavad ning raskendavad asjaolud, mille põhjal saadakse konkreetse süüdlase süü suurusele vastav karistuse määr. Karistuse määr võib jääda kas üles- või allapoole sanktsiooni keskmist määra ning selliselt saadud süüle vastava karistuse ülemmäära korrigeeritakse eri- ja üldpreventsiooni kaalutlustest tulenevalt.¹⁶

Käesoleva töö autor on seisukohal, et konfiskeerimine on materiaalses mõttes karistus. Süüteoga saadud vara, kui ka kuriteoga saadud vara laiendatud konfiskeerimise üks eesmärkidest on küll kuritegelikul teel teenitud tulu omandamine riigi valdusesse, kuid karistuse määra mõistmisel tuleb ka konfiskeerimist arvestada. Kuivõrd karistuse määra mõistmisel tuleb arvestada muu hulgas eri- ja üldpreventatiivseid eesmärke, siis just konfiskeerimine on üheks eripreventatiivseks asjaoluks. Seda põhjusel, et konfiskeerimise üks eesmärkidest on hoida isikut ära uute õigusrikkumiste toimepanemiselt. Konfiskeerimise arvestamine karistuse mõistmisel on vajalik, kuivõrd see omab mõju karistuse eesmärkide saavutamisele ning samuti isiku suunamisele edaspidi süütegude toimepanemisest hoidumisele. Süüteo toimepanemise vahendi konfiskeerimise puhul on käesoleva töö autor seisukohal, et kuivõrd vahend on isikul aidanud kuritegu toime panna, siis vahendi konfiskeerimist saab käsitleda kui karistust. Seda põhjusel, et süüteo toimepanemise vahendi konfiskeerimise näol antakse isikule teada tema õigusvastaset käitumisest.

1.1. Konfiskeerimise alused ja selle objektid

Konfiskeerimise objektiks saavad KarS §-des 83, § 83¹ või § 83² sätestatud eelduste täidetuse korral olla kõik tsiviilseadustiku üldosa seaduse §-s 48 nimetatud esemed ehk asjad, õigused ja muud hüved, mis võivad olla õiguse objektid.¹⁷

¹⁵ RKÜKo 3-1-1-37-07

¹⁶ RKKKo 3-1-1-63-14

¹⁷ Sootak, J., Pikamäe, P. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn, Juura 2015, lk 269 § 83 p 7.

Konfiskeerimise objektiks võib olla asi ehk tulenevalt asjaõiguseaduse (edaspidi AÕS) § 68 kohaselt isiku täielik õiguslik võim asja üle. Samuti omandile sarnane absoluutne õigus.¹⁸ Vastavalt AÕS § 5 lg 1 kohaselt piiratud asjaõigused: servituudid, reaalkoormatised, hoonestusõigus, ostueesõigus ja pandiõigus.¹⁹ KarS § 83² – s on vara tähenduses käsitatav ka hüpoteek, kui AÕS § 5 lg 1-s nimetatud piiratud asjaõigus (pandiõigus). AÕS § 325 lg 1 kohaselt kuulub hüpoteek, kui varaline õigus isikule, kelle kasuks hüpoteek on seatud, see on hüpoteegipidajale.²⁰

KarS §-de 83, § 83¹ või § 83² alusel on võimalik konfiskeerida üksnes selline ese, mis konfiskeerimisotsuse tegemise ajal kuulub konfiskeerimisotsustuse adressaadile ehk süüteo toimepanijale või kolmandale isikule, kes on nimetatud § 83 lg-s 3 või lg-s 4, § 83¹ lg-s 2 või § 83² lg-s 2, kelle suhtes menetleja konfiskeerimisotsuse teeb. Kohus peab alati tuvastama konfiskeerimise eelduse, ühe eeldusena näiteks konfiskeerimise objekti kuulumise konfiskeerimisotsustuse adressaadile. Konfiskeerimise otsustamise käigus tuleb konfiskeerimise objekti puudutavad omandivaidlused lahendada kriminaalmenetluse ajal. Tulenevalt kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) § 40¹ lg 1 alusel tuleb kaasata kriminaalmenetlusse iga võimalik teadaolev isik, kelle puhul on tõenäosus, et ta võib olla konfiskeeritava objekti omanik.²¹

Kui ese ei kuulu talle vaid on üksnes toimepanija või kolmanda isiku valduses, siis ei saa seda temalt konfiskeerida. Kuivõrd AÕS § 92 kohaselt ei lähe varastatud asja omand varguse toimepanijale üle, siis ei ole võimalik varastatud asja KarS § 83¹ mõttes isikult konfiskeerida. Juhul, kui varastatud asja tegelik omanik või seaduslik valdaja ei ole teada või ei soovi asja tagastamist võib asja võtta riigi omandisse ning sellisel juhul ei kohaldata KarS §-des 83-85 sätestatut.²²

Käesoleva töö autor on seisukohal, et seaduseandja on konkreetselt sätestanud nii konfiskeerimise objektid, kui alused. Oluline on märkida, et konfiskeerimise aluseid tuleb kohtul kohaldada nii

¹⁸ Ibid, lk 269 § 83 p 7.1

¹⁹ AÕS RT I, 30.06.2015, 41, § 5 lg 1.

²⁰ RKKKm 3-1-1-92-12, p 12

²¹ Sootak, Pikamäe (2015), *supra* note 12, lk 269 § 83 p 7.2

²² Ibid, lk 270 § 83 p 7.3

nagu seaduseandja on seda määratlenud, sest vastasel juhul ei lähe konfiskeeritu riigi omandisse ning sellisel juhul jääb konfiskeerimise üks eesmärkidest tagamata.

1.2. Süüteo toimepanemise vahendi ja vahetu objekti konfiskeerimine (KarS § 83)

KarS §-s 83 lg 1, lg 2-s eristatakse kuriteo toimepanemise vahendi ja kuriteo ettevalmistamiseks kasutatava eseme või aine ning kuriteo objekti konfiskeerimist. Oluline erinevus KarS § 83 kahe esimese lõike vahel on selles, et kuriteo toimepanemise vahendi konfiskeerimine on kohtu diskretsiooniõigus, mille realiseerimine sõltub eseme või aine kasutamise intensiivsusest ning selle ohtlikkusest, sealhulgas tõenäosust, et seda kasutatakse ka edaspidi süütegude toimepanemiseks. Kuriteo ettevalmistamiseks kasutatavat eset või ainet ja kuriteo objekti võib seevastu konfiskeerida ainult seaduses sätestatud juhtudel, see tähendab seaduseandja eraldi volituse alusel.²³

Süüteo toimepanemise vahend on ese, millega rünnatakse süüteo objekti või mida süüdlane muul viisil oma teos kasutab. Vahend on ese, mis tööriistana hõlbustab koosseisupärase teo toimepanemist.²⁴ Näiteks nuga, millega tekitatakse kannatanule noahaav või mootorsõiduk, mida juhib alkoholihoobes juht liikluses osalemiseks. Küll aga ei pea olema kuriteol ja vahendil otsene seos. Olukorras, kus varguse toimepanija kasutas viili valevõtme tegemise jaoks täitmaks varguse koosseis saab isikult konfiskeerida nii valevõtme, kui ka viili. Eeltoodust on vahend ese, mis tööriistana hõlbustab koosseisupärase teo toimepanemist.²⁵

Süüteo toimepanemise vahetu objekt on aine või ese, mis on isiku käitumise objekt ning mille käitamisele või käitlemisele on koosseisus kirjeldatud tegu suunatud. Seega on vahetu objekt asi, mille passiivne olemasolu isiku valduses või mille käitlemine on seaduses sätestatud juhtudel iseenesest piisav, et see temalt konfiskeerida. Seega taandub vahetu objekti ja vahendi eristamine sellele, kas tegu on sellele esemele suunatud või saab mingit tegu selle eseme abil sooritada.²⁶

²³ RKKKm 3-1-1-88-15, p 10

²⁴ RKÜKo 3-1-1-37-07, p 16

²⁵ Sootak, Pikamäe (2015), *supra* note 12, lk 275 § 83 lg 1 p 12

²⁶ *Ibid*, lk 276 275 § 83 lg 2 p 13

Sageli ei ole kuriteo toimepanemise vahend üldse ese, mis esemena ohustaks ümbrust lihtsalt oma liigi poolest ning pelgalt oma olemasoluga. Küll aga muutub olukord siis, kui vaadelda nimetatud eset üheskoos isikuga, kes võib kalduda eset õigusvastaseks käitumiseks kasutada. Sellises kontekstis saabki tõdeda, et antud ese on ohtlik, kui see jääb konkreetse isiku omandisse edasi, sest seda võidakse edaspidi kasutada õigusvastase teo toimepanemiseks ning seetõttu tuleb see omanikult konfiskeerida.²⁷

Süüteo toimepanemise vahendi konfiskeerimine tugineb eeldusele, et teo toimepannud isik on oma tegevusega näidanud, et ta ei vääri nimetatud vara kasutama. Küll aga kujutab teatud vara endast ühiskonnale nii suurt ohtu, et selle ebaseaduslik omamine on tingimusteta välistatud. Selleks varaks, mille vastu ühiskonnal on selge huvi vara konfiskeerimiseks võib olla näiteks tulirelv või narkootiline aine. Ühiskonna eeldused sellise vara konfiskeerimise korral võib muu hulgas olla vältimaks uute süütegude toimepanemist. Sellise konfiskeerimise eesmärk on preventatiivse iseloomuga kaitsmaks ühiskonda ohtliku vara kasutamise eest. Preventatiivses iseloomus on alust kahelda juhtudel, kui seaduslikku vara kasutatakse illegaalses tegevuses. Näiteks olukorras, kus konfiskeeritakse narkootikumide vedamiseks kasutatud auto, ei ole välistatud asjaolu, et hoitakse ära tulevased narkokuriteod. Selline konfiskeerimine tekitab ebamugavusi ning teatud raskusi auto omanikule, kuid samas ei hoia uute kuritegude toimepanemise eest, siis sellist laadi konfiskeerimine teenib eelkõige karistuslikku otstarvet preventatiivse asemel.²⁸

Riigikohtu arvamuse kohaselt peab konfiskeerimine muu hulgas tagama, et uute süütegude toimepanek oleks raskem, kui objekti konfiskeerimata jätmisel, kuid ilmselt ei ole konfiskeerimisega kunagi võimalik välistada uute kuritegude toimepanemist täielikult.²⁹

Autori arvamuse kohaselt tehakse isikule konfiskeerimise näol täiendav takistus uue kuriteo toimepanemiseks. Samuti on uue mootorsõiduki ostmine või omandamine ajakulukas ning see

²⁷ Parmas, A. Süüteovahendi konfiskeerimise eesmärk ja õiguslik olemus ning selle põhiseaduslik õigustus. Riigikohtu üldkogu otsus asjas 3-1-1-37-07. *Juridica*, 2008, VIII, lk 556.

²⁸ Riigikogu. Kohtutäituri seaduse, karistusseadustiku, kriminaalmenetluse seadustiku, riigi õigusabi seaduse ja täitemenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu, 2006. www.riigikogu.ee/download/4a62e50f-6bb4-3fa0-b81a-86fd6afd5dbe/old (05.02.2016)

²⁹ RKKKm 3-1-1-15-14, p 11

eeldab rahalisi vahendeid ning sellest tulenevalt on see isikule vähemalt objektiivne takistus uue kuriteo toimepanemiseks, kui ka motiveeriv käitumaks edaspidiselt seadusekuulekalt.

1.2.1. Konfiskeerimise põhiseaduspärasus

Kriminaalõigus on sageli seotud põhiõiguste piirangutega,³⁰ ning sel põhjusel on autor seisukohal, et antud töö raames on vaja vaadelda ka konfiskeerimise põhiseaduspärasust.

PS nõuab õigusselgust, kui ka normide määratust. Õigusselguse eesmärk on seotud seaduse reservatsiooniga parlamendireservatsiooni tähenduses ning eeldab, et täitevvõimul oleks olemas piiritlevad ning tegutsemist juhtivad kriteeriumid. See on vajalik, et puudutatud isik saaks valmis olla võimalikeks riivavateks meetmeteks. Samuti on õigusselgus vajalik kohtute poolt õiguskontrolli teostamiseks.³¹

Vastavalt PS § 32 kohaselt on igäühe omand puutumatu ning võrdselt kaitstud.³² Omandipõhiõiguse riive on PS §-s 32 sätestatud õigusliku positsiooni igasugune kitsendamine, omanikule varalise kaotuse põhjustamine.³³ Omandipõhiõiguse riived jagunevad PS järgi omandikitsenduseks ning omandi omaniku nõusolekuta võõrandamisteks.³⁴ Konfiskeerimist võib käsitleda kui omandi omaniku nõusolekuta võõrandamiseks, kuivõrd konfiskeerimisega võetakse omanikult formaalselt tema omanikupositsioon, mis riivab asjaõiguslikku omandiõigust.³⁵ Kuivõrd PS § 32 kaitseb üksnes seaduspärasel teel saadud omandit, mitte aga õigusrikkumise teel saadud, siis ei saa konfiskeerimist käsitleda kui omandipõhiõiguse riivet.³⁶

Riikohus on lahendis 3-1-1-37-07 käsitlenud ka süüteo vahendi konfiskeerimise puhul omandipõhiõiguse riive põhiseaduslikku õigustust. Antud probleemi püstituses on käsitletud kahte küsimust. Esmalt, kas konfiskeeritav vara kuulub omandipõhiõiguse esemelisse kaitsealasse ning

³⁰ Berar, C. Facing Organized Crime – Between the Need for Security and the Protection of the Human Rights. *Journal of Eastern-European Criminal Law*, 2015, *Journal of Eastern-European Criminal Law*, 2015, 2015 (1), lk 162.

³¹ Schoch, F. Üldklausli vältimatus nüüdisaegses ohutõrjeõiguses. *Juridica*, 2010, VIII, lk 542.

³² PS RT I, 15.05.2015, 2, § 32.

³³ RKÜKo 3-3-1-69-09, p 57

³⁴ Tartu Ülikool. Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn, Juura 2012, lk 369 § 32 lg 1 p 5

³⁵ Ibid, lk 392 § 32 p 4.2

³⁶ RKHKm 3-3-1-28-96, p 4

teiseks, kuidas suhestuvad konfiskeerimisega PS §-s 32 sellised aspektid nagu võõrandamine üksnes üldistes huvides, kohese ja õiglase hüvitise eest: võimalus luua seadusega omandi valdamisele, kasutamisele ja käsutamisele kitsendusi ning keeld kasutada omandit üldiste huvide vastaselt.³⁷

Kuivõrd sõiduauto kui piiramatu tsiviilkäibega asi asub PS §-s 32 sätestatud omandipõhiõiguse esemelises kaitsealas, siis tuleb üldkogul hinnata, kas sõiduauto kui tahtliku süüteo toimepanemise vahendi omanikult konfiskeerimine on omandi puutumatusse sekkumisena PS kooskõlas või mitte.³⁸

PS § 32 lg 2 kolmas lause keelab kasutada omandit üldiste huvide vastaselt. Joobeseisundi puhul halveneb isiku võime hoida mootorsõidukit oma kontrolli all ning seetõttu suureneb liiklusõnnetuse oht. Sellisel juhul ohustab mootorsõiduki joobeseisundis juhtimine liiklejate elu, tervist ning vara. Sellise omandi üldiste huvide vastasele kasutamisele on riik kohustatud reageerima ning võtma tarvitusele meetmed loetletud väärtuste kaitseks. Õeldu kehtib ka juhul, kui teo toimepanemise vahendiks on vabas tsiviilkäibes olev asi. Riigikohtu üldkogu arvamuse kohaselt ei ole PS §-i 32 eesmärgiks välistada omandipõhiõigust riivavaid karistusi, kuna põhiseadus annab samaaegselt seaduseandjale volituse taoliste karistuse kehtestamiseks. Süüteo toimepanemise vahendi konfiskeerimine on põhiseaduspärane § 32 mõttes kuivõrd riigil peab olema võimalik nõude rikkumisele reageerida ja sealhulgas ka üldiste huvide vastaselt kasutatud omandit tasuta ära võtta.³⁹

Üldkogu sellise määratluse kohaselt tähendab, et omandikitsendus ning omandi tahtevastane võõrandamine ei ole eraldi kategooriad, kuivõrd nende kahe mõtte vahele ei saa eraldusjoont tõmmata. Lisaks tahtevastasele võõrandamisele võib esineda PS § 32 lg 2 alusel kehtestatud kitsendusi, mis välistavad omandiõiguse mingi eseme puhul. Sunniviisilise võõrandamise omaniku tahte vastaselt ning omandikitsenduse vahetegu sõltuks sellisel juhul asjaolul, kas omandit on kasutatud üldiste huvide vastaselt või mitte. Sellise loogika kohaselt rakenduks omandi

³⁷ Parmas (2008), *supra* note 22, lk 557.

³⁸ RKÜKo 3-1-1-37-07, p 20

³⁹ Ibid, p 21, 22

üldiste huvide vastasel kasutamisel omandikitsendus. Omandi tarvitamine kuriteo toimepanemiseks oleks aga üks võimalik omandi üldiste huvide vastase kasutamise juhtum. Siinkohal võib ka kuriteokoosseisude ja kuriteo toimepanemise õigusjärelmite kehtestamist mõista omandikitsenduse kehtestamisena.⁴⁰

Autori arvamuse kohaselt on konfiskeerimine põhiseaduspärane ning seda põhjusel, et põhiseaduses sätestatu kaitseb vaid legaalsel teel saadud omandit, kuid kriminaalsel teel saadud tulu on illegaalne. Kui konfiskeerimine ei oleks põhiseaduspärane, siis see riivaks tugevalt ühiskonna huve ning seaduseandjal peab olema volitusi karistuste kehtestamiseks isikutele, kelle eesmärgiks on rikastuda või toime panna kuritegusid kuritegelikul teel.

1.2.2. Süüteo vahendi konfiskeerimise proportsionaalsus

KarS § 424 korral on auto kuriteo toimepanemise vahend, mille konfiskeerimist võimaldab KarS § 83 lg 1. See aga ei tähenda, et KarS § 424 järgi süüdi tunnustatavalt autoomanikult tuleb sõiduk alati konfiskeerida. Selline omandiõigust intensiivselt riivav mootorsõiduki konfiskeerimine on põhjendatud vaid juhul, kui on alust arvata, et sõidukit purjuspäi juhtinud inimene paneb sarnaseid rikkumisi toime ka tulevikus ning seega peab kohus esitama tulevikuprognoozi autot juhtinud inimese edasise käitumise kohta.⁴¹

Soome ülemkohus on süüteo vahendi konfiskeerimise proportsionaalsuse puhul leidnud, et esmane joobes juhtimise ennetamise meetod on joobes juhilt juhtimisõiguse äravõtmine. Süüteo vahendi konfiskeerimine mootorsõiduki näol on põhjendatud eeldusel, kui karistusele ja juhtimisõiguse äravõtmisele vaatamata sõidab isik uuesti joobes peaga. See näitab, et riigi poolt varasemalt kohaselt rakendatud meetmed ei ole mõju avaldanud. Konfiskeerimise üle otsustamisel tuleb kaaluda, kui tõenäoline on, et isik võib uuesti mootorsõidukit joobes juhtida. Konfiskeerimise kui ennetusmeetme vajalikkust näitab asjaolu, et juhul, kui isik juhtis sõidukit perioodil, millal tema juhtimisõigus oli ära võetud. Lisaks rõhutab ülemkohus asjaolu, et konfiskeerimise otsustamisel tuleb lisaks teole arvesse võtta majanduslikku olukorda ning muid asjaolusid. Muudeks

⁴⁰ Parmas (2008), *supra* note 22, lk 558.

⁴¹ RKKKm 3-1-1-78-13, p 8

asjaoludeks võib olla näiteks auto kasutamise vajadus. Küll aga leiti liikluse turvalisuse külje pealt, et mida suurem on vajadus kohaldada konfiskeerimist isiku ohtlikkusest tulenevalt, siis seda väiksem kaal on muudel toimepanija isikuga seotud asjaoludel.⁴²

Käesoleva töö autor on seisukohal, et süüteo toimepanemise vahendi konfiskeerimine on proportsionaalne sellisel juhul, kui isikut on vähemalt 2 korda eelnevalt kriminaalkorras karistatud ning lisakaristusena on isikule kohaldatud juhtimisõiguse äravõtmine. Juhul, kui lisakaristuse meetme kohaldamine ei ole soovitud mõju avaldanud ning isik jätkab kuritegude toimepanemist on süüteo toimepanemise vahendi konfiskeerimise kohaldamine proportsionaalne.

⁴² Sootak, J., Parmas A. Mootorsõiduki konfiskeerimine karistusseadustiku §-s 424 sätestatud teo korral. *Juridica*, 2007, X, lk 694-694.

2. SÜÜTEOGA SAADUD VARA KONFISKEERIMINE

Süüteoga saadud vara konfiskeerimise eelduseks on, kui vara kuulub otsuse või määruse tegemise ajal toimepanijale, erandina, kui vara kuulub otsuse tegemise ajal kolmandale isikule ning kui see on omandatud täielikult või olulises osas toimepanija arvel, kingitusena või muul viisil turuhinnast oluliselt soodsamalt. Või juhul, kui kolmas isik teadis, et vara võõrandatakse talle konfiskeerimise vältimiseks. Süüteoga saadud vara võib jätta täielikult või osaliselt konfiskeerimata, kui konfiskeerimine oleks süüteo asjaolusid või isiku olukorda arvestades ebamõistlikult koormav või kui vara väärtus on vara hoiu-, võõrandamis- või hävitamiskuludega võrreldes ebaproportsionaalselt väike. Kohtu otsustusõigus on tsiviilhagi rahuldamise eesmärgil vähendada konfiskeeritava vara suurust tsiviilhagi eseme võrra.⁴³

Süüteoga saadud vara konfiskeerimise eeldus on isiku poolt toime pandud tahtlik väärtegu või kuritegu ning see peab olema tuvastatud toimepanija suhtes tehtud süüdimõistva kohtuotsusega kriminaalasjas või väärteomenetluse seadustiku edaspidi (VTMS) § 107 lg 1 p-s 1 nimetatud kohtuotsusega väärteoasjas.⁴⁴

Süüteoga saadud vara all mõistetakse eeskätt süüteokoosseisu objektiivsete tunnuste realiseerimisega saadud asja, varalise õiguse kasutamise teel saadut, süüteo toimepanemise eest saadud tasu või ka sellise tasu eest soetatud vara. Seetõttu on konfiskeerimine üldjuhul suunatud konkreetse asja või varaosa vastu.⁴⁵

KarS §-s 83¹ kohaldamiseks on kohtul kohustus tõendada konfiskeeritava vara pärinemist konkreetsest kuriteost. Sellise konkreetse kuriteona saab kõne alla tulla üksnes arutatava asja esemeks olev tegu, see tähendab süüdistusaktis süüdistatavale omistatud tegu.⁴⁶

Kuivõrd kohus konfiskeerib tahtliku süüteoga saadud vara juhul, kui see kuulub otsuse või määruse tegemise ajal toimepanijale, siis peab konfiskeeritav vara olema saadud selle sama

⁴³ KarS RT I, 17.12.2015, 9, § 83¹ lg 1, lg 2, lg 3.

⁴⁴ Sootak, Pikamäe (2015), *supra* note 12, lk 282 p 3.

⁴⁵ RKKKo 3-1-1-119-09, p 31

⁴⁶ RKKKo 3-1-1-73-10, p 9.1

süüteoga, milles isik konfiskeerimisotsustust sisaldava kohtuotsusega süüdi tunnistatakse või juhul, kui konfiskeerimise küsimus lahendatakse KrMS ptk-s 16¹ sätestatud korras, siis süüteoga milles isik on varem kohtuotsusega süüdi tunnistatud.⁴⁷

KarS § 83¹ lg 1 ei eelda, et vara oleks süüteoga läinud otse toimepanijale. Oluline on, et vara oleks kellegi poolt süüteo tulemusena saadud ja et konfiskeerimisotsustuse tegemise ajaks oleks see jõudnud toimepanija vara hulka. Vahetult süüteoga vara võib saada ka näiteks kaastäideviija, kolmas isik, kes hiljem annab vara konkreetsele toimepanijale üle.⁴⁸

2.1. Kuriteoga saadud vara laiendatud konfiskeerimine (KarS § 83²)

Järgnevas alapeatükis annab käesoleva töö autor ülevaate kuriteoga saadud vara laiendatud konfiskeerimisest. Antud konfiskeerimist nimetatakse laiendatud konfiskeerimiseks, sest see hõlmab laiendatult ka muu vara konfiskeerimist, kui seda vara mis on saadud konkreetsetes kuriteos, milles isik süüdi mõistetakse.⁴⁹ Laiendatud konfiskeerimine erineb nii öelda traditsioonilisest konfiskeerimisest sel põhjusel, et laiendatud konfiskeerimise puhul lausub süüdistataval ümberpööratud tõendamiskoormis.⁵⁰

Laiendatud konfiskeerimise regulatsioon jõustus Eestis 2007 aastal. Kuni 07.03.2014. aastani kohaldati laiendatud konfiskeerimist, kui isikut karistati vähemalt üle kolmeaastase vangistusega.⁵¹ Karistusseadustiku ja kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu seletuskirja kohaselt ei rakendunud regulatsioon efektiivselt ning samuti tõusetus praktikas mitmeid probleeme, mida sooviti kõnesoleva eelnõuga lahendada. Samuti seletuskirja kohaselt ei rakendunud laiendatud konfiskeerimise regulatsioon ootuspäraselt, kuivõrd selle eeltingimuseks

⁴⁷ RKKKo 3-1-1-90-11, p 22.1

⁴⁸ RKKKm 3-1-1-102-15, p 6

⁴⁹ Rababah, M-A. The Measure of Extended Confiscation and Money Laundering. Law Annals from Titu Maiorescu University, 2014, lk 250.

⁵⁰ Maugeri, A M. Criminal Sanctions against the Illicit Proceeds of Criminal Organisations. New Journal of European Criminal Law, 2012, 3 (3-4), lk 262.

⁵¹ KarS RT I, 26.02.2014, 5, § 83² lg 1.

seatud kolmeaastase vangistuse mõistmise nõue laiendatud konfiskeerimise kohaldamise eeldusena on liiga kõrge.⁵²

Kuni 07.03.2014. aastani oli kohtul kohustus kohaldada laiendatud konfiskeerimist, kuid alates 08.03.2014. aastast on kohtul laiendatud konfiskeerimise kohaldamine puhul otsustusdiskretsiooni õigus. Antud muudatusega taheti tasakaalustada eelnevat seadusemuudatust, millega alandati laiendatud konfiskeerimise eelduseks olevat vangistuse alammäära.⁵³

Mõistes isiku süüdi kuriteos ja karistades teda vähemalt üheaastase või eluaegse vangistusega, võib kohus karistusseadustikus sätestatud juhtudel konfiskeerida osa kuriteo toimepanija varast või kogu vara, kui see kuulub otsuse tegemise ajal toimepanijale ja kui kuriteo olemuse, isiku legaalse sissetuleku ja varandusliku olukorra ning elatustaseme erinevuse või muu põhjuse tõttu on alust eeldada, et isik on saanud vara kuriteo toimepanemise tulemusena. Konfiskeerimist ei kohaldata varale, mille suhtes isik tõendab, et selle eest on täielikult või olulises osas tasutud õiguspäraselt saadud vahendite arvel.⁵⁴

KarS § 83² lg 1 kohaldamisel ei ole tähtis, et konfiskeerimisele kuuluv vara pärineks kuriteost, mille eest isik selles asjas süüdi tunnistatakse. Antud sätte mõttes ei ole kirjeldatud seose tuvastamine nõutav nii nagu pole nõutav, et laiendatud konfiskeerimine saaks järgneda üksnes omakasulise kuriteo toimepanemisele. Antud sätte kohaldamine põhineb asjaolude kindlakstegemisel, millele tuginedes on alust eeldada, et isik sai vara kuriteo toimepanemise tulemusena. See tähendab, et isiku elatustaseme ja legaalse sissetuleku võrdluse tulemusena peab kohus jõudma veendumusele, et vara, mis kuulub süüdlasele pärineb eeldatavalt varasemast kuritegudest.⁵⁵

Kuivõrd laiendatud konfiskeerimise objektiks on üksnes kuriteoga saadud vara, siis näitena eelnimetatud võrdluse aluseks võib võtta süüdlasele kuuluva vara omandamise moment. Näiteks ei saa 2014. aastal omandatud vara konfiskeerida põhjendades seda asjaolu ainult sellega, et

⁵² Riigikogu (2013), *supra* note 1

⁵³ *Ibid*

⁵⁴ KarS RT I, 17.12.2015, 9, § 83² lg 1.

⁵⁵ RKKKm 3-1-1-125-13, p 10

süüdlasel puudus 2015. aastal legaalne sissetulek. Küll, aga saab laiendatud konfiskeerimise kohaldamisel toetuda konfiskeerimise adressaadi kuritegelikule eluviisile. Näiteks kui vara omandamisele eelnenud aastal nähtub pangakontolt nii öelda kahtlaseid sularaha sissemakseid, mille suhtes süüdistataval pole tõendeid esitada. Selline näide kehtib just narkokuritegudega seoses, kuivõrd narkootilisi aineid käiteltakse või müüakse teadupärast edasi kriminaatulu saamise eesmärgi

Kuivõrd ei saa laiendatud konfiskeerimist kohaldada varale, mille suhtes isik tõendab, et selle eest on täielikult või osaliselt tasutud õiguspärasel teel saadud vahenditega, siis on süüdistatava kohustus tõendada vara leegaalse päritolu kohta. Kui süüdistataval on eelnimetatud ümberpööratud tõendamiskoormis, siis kohtu kohustus on esitatud tõendeid hinnata ning seejärel kujundada oma seisukoht esitatud tõendite usaldusväarsuse kohta.⁵⁶

Üks võimalustest kuritegelike ühenduste vastases võitluses on raha liikumise otsene jälgimine. Antud tegevus on vajalik põhjusel, et isikud, kes teenivad tulu kriminaalsel teel peavad leidma mingil moel võimaluse oma tulu realiseerimiseks.⁵⁷

Autori arvamuse kohaselt väljendub kriminaaltulu investeerimine sel moel, et isikud soetavad endale näiteks luksusautod, korterid ning paljude isikute puhul muutub nende elatustase märkimisväärselt peale kriminaaltulu teenimist võrreldes ajaga, kui nad elasid seadusekuulekat elu. Autori seisukohast on kindlasti uurimisasutustel lihtsam tuvastada isikuid, kelle elatustase oli madal ning mingil ajahetkel ning arusaamatutel põhjustel tõusis nende elatustase märkimisväärselt. Näiteks pangakontode väljavõttelt nähtub, et isik teenib igakuiselt 1000 eurot, kuid väljaminekud on kordades suuremad, kui ametlik sissetulek. Sellistel juhtudel on võimalik kohtul kohalda kuriteoga saadud laiendatud konfiskeerimist, kuid loomulikult juhul, kui isik ei suuda talle kohustuseks pandud ümberpööratud tõendamiskoormisega selgitada eeltoodud väljaminekute ning sissetulekute erinevust.

⁵⁶ RKKKm 3-1-1-126-13, p 11

⁵⁷ Amann, D M. Spotting Money Launderers: A Better Way to Fight Organized Crime. *Syracuse Journal of International Law and Commerce*, 2000, 27 (2), lk 206.

2.1.1. Organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse peamine vahend

2002. aastal toodi Eesti KarS § 255 lg 1 mõttes mõiste kuritegelik ühendus. 2007. aastal antud § sõnastust muudeti ning lisati, et kuritegelik ühendus on loodud varalise kasu saamise eesmärgil. Selline muudatus oli vajalik viimaks Eesti õigusaktid vastavusse EL-i õigusaktidega.⁵⁸

KarS § 255 lg 1 kohaselt on kuritegelik ühendus kolmest või enamast isikust koosnevasse püsivasse isikutevahelise ülesannete jaotusega ühendusse, mille tegevus on suunatud teise astme kuritegudele. KarS § 255 lg 2 p 2 kohaselt kohaldab kohus kuriteoga saadud vara laiendatud konfiskeerimist KarS §-s 83² sätestatule. KarS § 256 lg 2 p 1 kohaselt kuritegeliku ühenduse organiseerimise korral kohaldab kohus samuti laiendatud konfiskeerimist.⁵⁹

Isikud, kes panevad toime raskeid kuritegusid majandusliku kasu saamiseks ei soovi vältida ainult vangistust vaid soovivad nautida kuritegelikul teel saadud kriminaaltulu.⁶⁰ Selleks, et kuritegelikud ühendused tagaksid oma varade arestimise eest kaitse tuleb kuritegelike ühenduse liikmetel kontrollida info voogu seoses kuritegeliku tegevusega. Iga organiseeritud kuritegevuse liikmel lausub kohustus struktureerida oma tegevus. Raha ning hirm on domineerivad strateegilised muutujad tagamaks lojaalne käitumine.⁶¹ Kuritegelikke ühendusi tuleb pigem vaadelda kui kuritegelik võrgustik mitte püramiidi struktuurina.⁶²

Käesoleva töö autor on seisukohal, et organiseeritud kuritegevus on struktureeritud ning väga detailselt läbi mõeldud. Igal liikmel on mingi konkreetne ülesanne ning selline struktureeritud tegevus on vajalik selleks, et oma ebaseadusliku tegevusega mitte vahele jääda ning autor leiab, et hirm vahelejäämise ees ning suur teenitav kriminaaltulu paneb liikmeid käituma ettevaatlikult.

Organiseeritud kuritegevuse peamiseks eesmärgiks on majanduslik kasum, kuid selle saavutamiseks kasutatakse peamiselt illegaalseid vahendeid ning konfiskeerimise korral võetakse

⁵⁸ Soo, A., Sootak, J. Legislative Actions of Estonia to Combat Organized Crime. *Journal of Eastern-European Criminal Law*, 2015, 2015 (1), lk 30.

⁵⁹ KarS RT I, 17.12.2015, 9, § 255 lg 1, lg 2 p 2; § 256 lg 1 p 2.

⁶⁰ Levi, M. Money Laundering. *Crime and Justice: A Review of Research*, 2006, 34, lk 289.

⁶¹ Ciopec, F. Disorganized Crime. *Journal of Eastern-European Criminal Law*, 2015, 2015 (1), lk 114.

⁶² Kleemans, E R. Organized Crime, Transit Crime and Racketeering. *Crime and Justice: A Review of Research*, 2007, 35, lk 170-171.

eesmärgiks lõpetada kuritegeliku ühenduse peamine põhjus. EL-s on organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse puhul peetud üheks tõhusaimaks vahendiks kriminaaltulu konfiskeerimist. Mõistmaks rahvusvahelist probleemi seoses organiseeritud kuritegevusega on muu hulgas oluline mõista nende kuritegusid ja nende põhjuslikke seoseid.⁶³ Nii mõnedki rahvusvahelised eeskirjad mõjutavad koostööd ainult juriidilise koostöö raames, kuid mitte nii palju organisatsioonide vahelises koostöös.⁶⁴

1990. aastate alguses muutus EL koostöö tihedamaks organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses. Tänapäeval sujub EL-o omavaheline koostöö hästi, kuid see ei ole alati nii olnud. Näiteks loodi Euroopa Politseiamet 1995. aastal, kuid amet alustas tööd alles 1999. aastal. Kuivõrd antud ameti näol on tegemist õiguskaitseasutusega, mille eesmärk on muuta Euroopa turvalisemaks, siis tuvastab amet organiseeritud kuritegevust ja nendega kaasnevaid ohte ning hindab neid.⁶⁵

Käesoleva töö autor on seisukohal, et Euroopa Politseiameti asutamine on kindlasti ühtsustanud EL-i tööd ühtsete eesmärkide näol Euroopa turvalisemaks muutmise näol. Organiseeritud kuritegevuse kaasnevate ohutegurite tuvastamine ning ohtude hindamine on aidanud välja töötada erinevaid meetmeid takistamiseks kuritegelikel ühendustel kuritegude toimepanemist.

Euroopa Komisjoni 12.03.2012. aasta pressiteatest nähtub, et komisjoni arvamuse kohaselt lihtsustab vara konfiskeerimine tõkestada kuritegevust, näidates, et see ei tasu ennast ära. Vara konfiskeerimine kaitseb majandust kuritegevuse sissetungi ja korrupsiooni eest. Komisjon tegi ettepaneku uute õigusnormide kohta tõhustamiseks konfiskeerida kuritegelikul teel saadud omandit ja vara. Komisjoni esitatud ettepanek konfiskeerimise kohta on osa meetmetest, millega tahetakse kaitsta seaduslikku majandust kuritegevuse sissetungi jaoks.⁶⁶

⁶³ Guymon, CL D. International Legal Mechanisms for Combating Transnational Organized Crime: The Need for a Multilateral Convention. *Berkeley Journal of International Law*, 2000, 18 (1), lk 55.

⁶⁴ Borgers, M J., Moors J A. Targeting the Proceeds of Crime: Bottlenecks in International Cooperation. *European Journal of Crime, Criminal Law & Criminal Justice*, 2007, 15 (1), lk 6.

⁶⁵ Ferola, L. Fight against Organized Crime in Europe Building and Area of Freedom, Security and Justice in the EU. *International Journal of Legal Information*, 2001, 30 (1), lk 62.

⁶⁶ Euroopa Komisjon. Pressiteade: Kuritegevus ei tasu end ära: karmikäeline võitlus kuritegeliku tulu vastu, 2012. europa.eu/rapid/press-release_IP-12-235_et.htm (15.01.2016)

Organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses on keeruline tõestada vara seost konkreetse kuriteoga ning laiendatud konfiskeerimine on sellisel juhul oluline vahend kriminaaltulu kättesaamiseks.⁶⁷

Esimene suurem samm edendamaks kriminaaltulu konfiskeerimist rahvusvahelisel tasandil oli narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ebaseadusliku ringluse vastane Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni konventsioon, mis nimetati Viini konventsiooniks. Viini konventsioon võeti vastu 1988. aastal. Viini konventsioon keskendub mitte ainult uimastitega seotud kuritegevusega seotud kriminaaltulu konfiskeerimisele, vaid sisaldab kaugeleulatuvaid sätteid kriminaaltulu konfiskeerimiseks nii piirkondlikul, kui ka rahvusvahelisel tasandil.⁶⁸

Euroopa Liit on välja töötanud mitmeid meetmeid, et edendada kriminaaltulu konfiskeerimist. Antud peatükis toob autor välja mõned olulisemad tegevused, mis on väljatöötatud kriminaaltulu konfiskeerimiseks. Üks tähtsamaid dokumente kriminaaltulu konfiskeerimise edendamisel on 1990. aasta Strasbourgi konventsioon. Antud konventsiooni on ratifitseerinud kõik 28 EL liikmesriiki ning lisaks 21 riiki. Konventsiooni peamine eesmärk on edendada rahvusvahelist koostööd kuritegeliku vara avastamisel, jälgimisel, arestimisel ning konfiskeerimisel.⁶⁹

2001. aastal võetu vastu raamotsus kuritegelikul teel saadud tulu arestimise ja konfiskeerimise kohta. Raamotsuse eesmärk oli tagada liikmesriikidele ühtsed põhimõtted kuritegude kohta, mille puhul tuleks kohaldada konfiskeerimist. Kuriteod, mille eest on maksimaalse karistusena ette nähtud rohkem, kui ühe aasta pikkune vabadusekaotus peaks olema liikmesriigi siseriikliku seadusandluse kohaselt võimalik määrata kriminaaltulu konfiskeerimist. Liikmesriikidel peab olema tulu väärtusele vastava väärtusega vara konfiskeerimise süsteem.⁷⁰

⁶⁷ Boucht, J. Extended Confiscaion and the Proposed Directive on Freezing and Confiscation of Criminal Proceeds in the EU: On Strikin a Balance between Efficiency, Fairness and Legal Cerainty. *European Journal of Crime, Criminal Law & Criminal Justice*, 2013, 21 (2), lk 139.

⁶⁸ Aghenitei, M. Confiscation of Criminal Proceeds in the European Union Criminal Law. *AGORA International Journal of Juridical Sciences* 2013, 3, lk 2.

⁶⁹ Council of Europe. Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime, 1990. www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168007bd23 (17.01.2016)

⁷⁰ Official Journal of the European Communities. Council Framework Decision on money laundering, the identification, tracing, freezing, seizing and confiscation of instrumentalities and the proceeds of crime, 2001. eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:182:0001:0002:EN:PDF (17.01.2016)

2005. aastal võeti vastu raamotsus, mis käsitleb kuritegevusega seotud tulu, kuriteovahendite ja omandi konfiskeerimist. Käesoleva raamotsuse eesmärk on tagada, et liikmesriikides oleks kehtestatud tõhusad eeskirjad, mis reguleerivad kuritegelikult teel saadud tulu konfiskeerimist, samuti tõendamiskohustust organiseeritud kuritegevusega seotud kuriteos süüdi mõistetud isiku vallatava vara päritolu määramisel.⁷¹ Samuti, 16.05.2005. aastal võeti Euroopa Nõukogu poolt vastu Euroopa Nõukogu rahapesu ning kriminaaltulu avastamist, arestimist ja konfiskeerimist ning terrorismi rahastamis käsitlev konventsioon, mis muu hulgas sätestas, et liikmesriigid võtavad kasutusele vahendid, mis võimaldavad konfiskeerida kasutatud vahendid ning nendega saadud tulu või vara, mis vastab rahapesu käigus saadud tulule ning varale.⁷²

2006. aastal võeti vastu raamotsus konfiskeerimisotsuste suhtes vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta. Antud raamotsuse eesmärk on kehtestada eeskirjad, mille alusel iga liikmesriik tunnustab ning täidab oma territooriumil mõne teise liikmesriigi kriminaalasjades kohtu tehtud konfiskeerimisotsust.⁷³

2014. aastal võeti vastu direktiiv kuriteovahendite ja kriminaaltulu arestimise ja konfiskeerimise kohta Euroopa Liidus. Kuivõrd organiseeritud kuritegelikud ühendused tegutsevad riikide üleselt ja aina sagedamini omandavad vara teistes liikmesriikides, kui see, kus nad baseeruvad ja kolmandates riikides ning seetõttu suureneb ka vajadust teha tõhusat koostööd rahvusvahelisel tasandil. Antud direktiiviga muudetakse liikmesriikide jaoks lihtsamaks raskete ja organiseeritud kuritegude teel saadud vara konfiskeerimine. Peamine eesmärk on lihtsustada kehtivaid õigusnorme ja täita olulised lüngad, mida organiseeritud kuritegelikud ühendused ära kasutavad. Antud tegevus aitab liikmesriikidel suurendada võimalusi konfiskeerida kolmandale isikule võõrandatud vara. Samuti muutub lihtsamaks kuritegeliku vara konfiskeerimine siis, kui

⁷¹ ELT. Nõukogu Raamotsus 2005/212/JSK, mis käsitleb kuritegevusega seotud tulu, kuriteovahendite ja omandi konfiskeerimist, 2005. eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:068:0049:0051:ET:PDF (17.01.2016)

⁷² Jakulin, V. Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism. Jura: A Pecs Tudományegyetem Allam- es Jogtudományi Karanak tudományos lapja, 2006, 2006 (2), lk 83.

⁷³ ELT. Nõukogu Raamotsus 2006/783/JSK, konfiskeerimisotsuste suhtes vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta, 2006. eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:328:0059:0078:ET:PDF (18.01.2016)

kahtlustatav on põgenenud. Lisaks tagatakse, et pädevad asutused saavad ajutiselt arestida vara, mis võib kaotsi minna.⁷⁴

Igal liikmesriigil on kohustus tagada, et siseriiklikud õigusaktid võimaldaksid mõnel teisel liikmesriigil identifitseerida ning kahtlustatavate jälgimise teises liikmesriigis, kuid seda eeldusel kui on alust kahtlustada, et kuritegu on toime pandud.⁷⁵

Selliste sätete vastuvõtmine kujutab üksikasjalikult olukorda, kuidas liikmesriigid liiguvad just läbi siseriikliku õiguse lähemale probleemile, mis on tajutav ning kavandatud globaalsel tasandil.⁷⁶

Samal ajal, kui EL liikmesriigid püüavad ühtlustada siseriiklike õigusakte loomaks ühtsem riikidevaheline regulatsioon on mitmeid võimalusi sisenemaks Euroopa turgudele läbi naaberriikide või piirkondade, mis on suhetes Euroopa Liiduga. Need riigid on nii öelda maksuvabad ja madala maksumääraga territooriumid. Nendeks riikideks on näiteks Monaco, Kanalisaared. Samuti on olemas kolooniad, näiteks Hollandi Antillid, mis on nii öelda maksuparadiis.⁷⁷

Käesoleva töö autor on seisukohal, et selliste erandlike maksusüsteemidega piirkonnad, kus on kehtestatud maksuseadused, mis võimaldavad registreeritud majandusettevõtetel vältida maksude tasumist või siis tasuda seda oluliselt väiksemal määral, kui Euroopa Liidus, soodustab kuritegelike ühenduste poolt kuritegude toimepanemist, mille vahendusel teenitakse suuri summasid kriminaaltulu.

09.06.2010 võttis Riigikogu vastu Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018. Antud arengusuunast nähtuvalt tuleb organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses vähendada

⁷⁴ ELT. Euroopa Parlamendi Ja Nõukogu Direktiiv 2014/42/EL, kuriteovahendite ja kriminaaltulu arestimise ja konfiskeerimise kohta Euroopa Liidus, 2014. eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014L0042&from=ET (18.01.2016)

⁷⁵ Musacchio, V. Fight against Organized Crime in the European Criminal Law. *Common Law Review*, 2006, 7, lk 17.

⁷⁶ Clark, R S. United Nations Convention against Transnational Organized Crime. *Wayne Law Review*, 2004, 50 (1), lk 183.

⁷⁷ Shelley, L. Transnational Organized Crime and Seized Assets: Moral Dilemmas Concerning the Disposition of the Fruits of Crime, 2000, 7 (1), lk 43.

kuritegevusest saadavat tulu kurjategijate poolt. Samuti tuleb õiguskaitseasutustel keskenduda kriminaaltulu äravõtmisega seotud meetmetele.⁷⁸

Käesoleva töö autor on seisukohal, et aastate jooksul on efektiivselt tegeletud organiseeritud kuritegevuse vastase võitlusega. Seda ilmestab asjaolu, et nii rahvusvahelisel, kui ka Euroopa Liidu tasandil on vastu võetud mitmeid direktiive ning raamotsuseid, millest tulenevalt on riikide siseses seadusandluses viidud sisse muudatusi tõhustamiseks võitlust kuritegelike ühenduste vastu. Autori seisukohast on tähtis ka asjaolu, et tunnustatakse riikide üleselt konfiskeerimisotsuste täitmist. Antud asjaolu on tähtis, kuivõrd organiseeritud kuritegevus ei tunnista riigipiire. Euroopa Liidu üks põhimõtetest on see, et liikmesriikidel oleksid ühtsed põhimõtted erinevates valdkondades ning autori arvamuse kohaselt on kuritegevuse vastase võitluse üks tähtsamaid vahendeid konfiskeerimine, kuivõrd kuritegu ei tohi end ära tasuda ei riigisiselt ega riikide üleselt. Kriminaaltulu efektiivsemaks konfiskeerimiseks on vaja koordineeritud tegutseda just rahvusvahelise koostöö raames ning autori seisukohast aitab seda tõhustada just erinevate raamotsuse ning direktiivide vastuvõtmine. Autor leiab, et organiseeritud kuritegevuse kaudu saadud tulu kõrvaldamise jaoks on küll tehtud väga palju, kuid kõigile on teada asjaolu, et kuritegelikud ühendused ei ole mitte kuhugi kadunud ning jätkuvalt panevad toime laiahaardelisi kuritegusid.

Konfiskeerimine jätab küll õigusrikkujad rahalise toetuseta ning tagab nende eemaldumise kuritegelikest ühendustest, kuid kus on pakkumus seal on ka nõudlust. Ehk ühe kuritegeliku ühenduse eemaldamine mustalt turult ei õnesta tervet turgu, sest mõni teine kuritegelik ühendust asendab selle, kes on jäänud vahele ning saanud karistada.⁷⁹

Viimase aasta jooksul on pälvinud palju avalikku tähelepanu nii mitmedki kuritegelikud ühendused, kellele on esitatud süüdistus ning milledes on süüdistusaktid saadetud kohtusse üldmenetlusse. Prokuratuuri poolt koostatud 2015. aasta kokkuvõttele prokuratuuri tegevusest

⁷⁸ Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018 heakskiitmine, RT III 2010, 26, 51.

⁷⁹ Ciopec, F. Follow the Money: Criminal Confiscation in Economic Crime. *Journal of Eastern-European Criminal Law*, 2015, 2015 (2), lk 179.

nähtub, et võrreldes 2014. aastaga saadeti 2015. aastal kuritegelike ühenduste kriminaalasju kohtusse 3 võrra rohkem ning kohtuotsuste arv seoses kuritegelike ühendustega tõusis 2 võrra.

2.2 Kuriteoga saadud vara laiendatud konfiskeerimine Soome näitel

Kuivõrd Euroopa Liit on kehtestanud mitmeid direktiive ning konventsioone tõhustamaks organiseeritud kuritegevuse vastast võitlust seoses konfiskeerimisega ning mis on määratud liikmesriikidele kohustuslikuks kaasata siseriiklikku seadusandlusesse, siis on vajalik käesolevas magistritöös uurida vähemalt ühe liikmesriigi seadusandlust ning kohtupraktikat seoses kuriteoga saadud vara laiendatud konfiskeerimisega. Käesoleva töö autor valis võrreldavaks riigiks Euroopa Liidu liikmesriigist Soome Vabariigi. Järgnev analüüs on vajalik selleks, et saada teada, kuidas on kohaldatud laiendatud konfiskeerimise alused Soome Vabariigis ning kas ja milliseid õiguslikke probleeme on see tekitanud. Samuti on vajalik teada, kas Soomes ning Eestis on laiendatud konfiskeerimine sätestatud sarnastel alustel.

Käesolevas alapeatükis uurib autor, kuidas ning millistel alustel kohaldatakse kuriteoga saadud vara laiendatud konfiskeerimist Soome Vabariigis.

Soome Vabariigis on laiendatud konfiskeerimine ette nähtud sellise kuriteo eest, milles süüdimõistva kohtuotsuse ees on karistusena ette nähtud vähemalt nelja aastane vangistus või kui see kuritegu kuulub konkreetsesse kuritegude loetelusse. Sinna loetelusse kuuluvad näiteks rahapesu, narkokuriteod, alkoholi käitlemisega kuriteod. Samuti on laiendatud konfiskeerimise eelduseks, et kuriteo olemus on selline, mille eest võib saada olulist rahalist kasu ning on alust arvata, et kohtu poolt süüdimõistetud vara on osaliselt või täielikult saadud kuritegelikul teel. Küll aga ei saa konfiskeerimist kohaldada varale, mis on omandatud varem, kui viis aastat enne kuriteo toimepanemist.⁸⁰

Kuriteoga saadud vara laiendatud konfiskeerimise regulatsioon jõustus Soomes 2002. aastal. Regulatsiooni oli vajalik muuta, kuivõrd rahvusvahelisel tasandil muutus kuriteoga saadud

⁸⁰ Rikoslaki, 26.10.2001/875, 10 luku § 3

kriminaaltulu konfiskeerimine aktuaalsemaks ning tõhusaim vahend organiseeritud kuritegevuse vastaseks võitluseks arvati olevat kuriteoga saadud vara laiendatud konfiskeerimine.⁸¹

Järgnevalt annab käesoleva töö autor kahest Soome Riigikohtu kohtuotsust. Esmalt annab töö autor ülevaate kohtulahendist KKO: 2006:9, kus kohaldati kuriteoga saadud varale laiendatud konfiskeerimist ning kohtulahendit KKO: 2006:51, kus Riigikohus jättis laiendatud konfiskeerimise kohaldamata.

Kohtulahendis KKO: 2006: 9 süüdistuse kohaselt omandas OM. Helsingis ebaseaduslikult oma valduses edasimüümise eesmärgiks 615.60 grammi heroini. OM. Müüs heroini erinevatele isikutele kokku 465 grammi ulatuses. OM. valdusest arestiti heroini 150.60 grammi ulatuses ning sularaha, kui ka OM. abikaasa pangakontolt erinevates valuutades kokku summas ligikaudu 30 000 eurot. Helsingi esimese astme kohus otsustas, et OM. kasum müüdid heroiinist oli ligikaudu 27 000 eurot. Kuivõrd kuritegevuse eesmärgiks oli teenida narkootikumide müügi eest suuremas summas kriminaaltulu mõistis Helsingi esimese astme kohus OM. süüdi narkootikumidega seotud kuritegude eest ning mõistis karistuseks 6 aastat vangistust. Kohutuotsusega konfiskeeriti süüteoga saadud vara 27 000 euro ulatuses, kui ka kuriteoga saadud vara laiendatud konfiskeerimise näol, see raha arestiti OM. elukohast, kui ka OM. abikaasa pangakontolt.

Helsingi teise astme kohus vähendas OM.'ile mõistetud karistust ning mõistis karistuseks 4 aastat vangistust. Samuti konfiskeeris kuriteoga saadud vara laiendatud konfiskeerimise näol ning vähendas konfiskeeritava summa 18 100 EUR'ile, kuivõrd OM. müüs heroini 300 grammi ulatuses ning OM. kasum müüdid heroiinist oli 18 100 eurot.

Riigikohus käsitles kuriteoga saadud vara laiendatud konfiskeerimist. Riigikohus leidis, et kuivõrd OM. ei suutnud tõendada tema elukohast leitud sularaha päritolu ning abikaasa pangakontol olevat rahalisi vahendeid, siis oli kohtu otsustusdiskreetsioon, et OM. elukohast leitud sularaha ning OM. abikaasa pangakontol olev raha oli saadud kriminaalsel teel ning leidis, et põhjendatud on kohaldada laiendatud konfiskeerimist. Samuti märkis Riigikohus, et narkokuriteod on ühed

⁸¹ Järvinene, A. Laajennetuste Hyödyn menettämisestä. Helsinki Law Review, 2007, Sample Issue, lk 5.

raskeima liigi kuriteod ning narkokuritegude peamine eesmärk on suuremas ulatuses kriminaaltulu teenimine.⁸²

Käesoleva töö autor on seisukohal, et eelnimetatud kohtulahend ilmestab asjaolu, et narkokuriteod, mille eesmärk on teenida suuremal hulgal kriminaaltulu ei tohi ennast ära tasuda ning kuivõrd OM. ei suutnud tõendada raha legaalset päritolu, siis oli õiglane kohaldada kuriteoga saadud laiendatud konfiskeerimist.

Järgnevalt annab käesoleva töö autor ülevaate kohtulahendist KKO: 2006:51.

Süüdistuse kohaselt omandas A. ebaseaduslikult muu hulgas 98.3 grammi amfetamiini. Amfetamiin oli pakendatud 2-2.5 grammi kaupa pakenditesse, mis olid sobilikud edasimüümiseks. Amfetamiini kontsentratsiooni sisaldus oli 74-75 %. A. hoidis narkootilisi aineid oma elukohas, kust arestiti ka sularaha summas 4050 EUR. Helsingi esimese astme kohtuotsusest nähtub, et arvestades narkootikumide kaalu, väärtust tänaval, pakendamismeetodit, mis oli sobilik tänaval edasimüümiseks ei ole eluliselt usutav, et A. kasutas narkootilisi ained enda tarbeks. Helsingi esimese astme kohus mõistis A. süüdi ning karistas süüdistatavat vangistusega. A. elukohast arestitud sularaha konfiskeeriti kui kuriteoga saadud vara laiendatud konfiskeerimine.

Helsingi Ringkonnakohus leidis, et A.'le süüks arvatud süütegu ei olnud märkimisväärselt laiaulatuslik ning suur ning seega loobuti karistusseadustik 10 peatüki § 3 konfiskeerimisnõudest. A. vabastati konfiskeerimisest.

Riigikohus nõustub Soome esimese astme kohtuga osas, et A. elukohast leitud sularaha oli kuritegevusega saadud kriminaaltulu. Otsusest nähtub, et A. poolt toimepandud kuritegu ei olnud raskendatud narkokuritegu, et sellega võiks saada suure ulatuses kriminaaltulu. Riigikohus märkis, et kuriteoga saadud vara laiendatud konfiskeerimist saab kohaldada eeldusel, kui kuritegu on toime pandud grupiviisiliselt ning kriminaaltulu suurus oleks oluliselt suur. Samuti tuleb antud sätet kohaldada suure ettevaatlikkusega ning mitte alati, kui näib, et see on võimalik. Riigikohus

⁸² <http://www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2006/20060009>

leidis, et kuivõrd süüdistatav ei osalenud organiseeritud kuritegevuses, siis ei olnud vajalik kohaldada ka laiendatud konfiskeerimist.⁸³

Käesoleva töö autor on seisukohal, et Soomes vastuvõetud regulatsioon on konkretiseerimata ning kohtud seisavad silmitsi tõsise probleemiga. Nimelt on probleem kuritegude raskuse määratlemisel, millistes kuritegevustes võib kasutada laiendatud konfiskeerimist ning millistes mitte. Seda ilmestavad just nimelt eelpool uuritud kohtulahendid, kuivõrd mõlemad juhul oli tegemist raskemaliigi narkokuritegudega, siis ühel juhul pidas Riigikohus mitte vajalikuks laiendatud konfiskeerimist kohaldada kuna kohtu hinnangul ei olnud teenitud kriminaaltulu suur. Käesoleva töö autori arvamuse kohaselt on narkokuriteod raskeima liigi kuriteod. Samuti on Soome karistusseadustikus sätestatud, et laiendatud konfiskeerimist saab kohaldada muu hulgas narkokuritegudega seotud kuritegudes. Iga seadusandliku regulatsiooni muutmine peab mingi ajaperioodi vältel andma riigile, kas positiivset või negatiivset tagasisidet. Uurides erinevaid Soome kohtulahendeid on käesoleva töö autor seisukohal, et Soome kohtud kohaldavad laiendatud konfiskeerimist väga ettevaatlikult ning paljudel juhtudel, kus seda peaks kohaldama, seda ei tehta. Samuti peab arvestama asjaoluga, et kui kohtud ei pea võimalikuks ega näe laiendatud konfiskeerimise vajalikkust, siis tekib küsimus, kas laiendatud konfiskeerimise võtmine seadusandlusesse ei kaota mitte oma peamiseid eesmärke, milledeks on, et kuritegu ei tohi ennast ära tasuda ning organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse tõkestamine.

Soomes ning Eestis on kuriteoga saadud vara laiendatud konfiskeerimise sätte toomine seadusandlusesse küll samadel eesmärkidel, milledeks üks on kuritegevuse vastase võitluse peamine vahend, kuid sätestatud alused on erinevad. Nimelt saab Eestis kohalda eelnimetatud konfiskeerimise sätet, kui isikule mõistetakse vähemalt 1 aastane vangistus, Soomes aga saab eelnimetatud sätet kohaldada, kui isikule mõistetakse vähemalt 4 aastane vangistus.

Käesoleva töö autor on seisukohal, et Soomes määratud vähemalt 4 aastane vangistus ei ole piisav meede tõhustamiseks narkokuritegude vastast võitlust. Eeltoodust tulenevalt leiab käesoleva töö autor, et Eestis määratud eeldus vangistuse puhul on proportsionaalne, kuivõrd Eesti

⁸³ <http://www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2006/20060051#idp676544>

kohtupraktikast nähtuvalt on narkokuritegude eest mõistetavad karistused paljudel juhtudel alla 4 aasta ning selliste kuritegude eest on teenitud, kas suuremal või väiksemal määral kriminaaltulu. Kuivõrd paljudel juhtudel ei suuda süüdistatavad raha päritolu tõendada siis on laiendatud konfiskeerimise meede ainuõige näitamaks, et ei ühiskond ega seadusandlus aktsepteeri seadusevastast käitumist ning süüdistatavate poolt teenitud kriminaaltulu.

3. EESTI KOHTUTES KOHALDATUD KONFISKEERIMISED 2011-2015 AASTAL

Järgnevas peatükis uurib käesoleva töö autor kohtupraktikat seoses konfiskeerimistega. Käesoleva töö autor annab ülevaate konfiskeerimiste kohaldamisest kriminaalpoliitika analüüsi abil aastatel 2012-2014 ning prokuratuuri poolt koostatud aasta kokkuvõtte abil aastal 2015, kuivõrd kohtutes kohaldatud konfiskeerimisi ei ole võimalik statistiliselt vaadelda, ei Riigiteatajast ega Kohtute Infosüsteemist. Kriminaalpoliitika analüüsides nähtub, kui palju kriminaaltulu on aastate lõikes kohtute poolt konfiskeeritud. 2011. aasta kohta ei ole kriminaalpoliitika analüüsi koostatud, küll aga uurib autor muu hulgas 2011. aasta kohtulahendeid seoses konfiskeerimistega. Järgnev kriminaalpoliitika analüüsi kokkuvõtte on vajalik välja tuua antud töös, kuivõrd analüüsist nähtub, kas konfiskeerimiste kohaldamine on Eestis kasvanud või kahanenud, samuti nähtub antud analüüsist, millises kohtumenetluse liigis enam vara konfiskeeriti.

Kriminaalpoliitika analüüsist seoses konfiskeerimistega aastal 2012 nähtub, et 2012. aastal konfiskeeriti jõustunud kohtulahenditega kriminaaltulu 1.68 miljoni euro väärtuses, seal hulgas konfiskeeritud esemete väärtust. Asenduskonfiskeerimisega koos ulatus konfiskeeritava vara väärtus 1.9 miljoni euroni. Konfiskeerimist kohaldati 159-s kriminaalasjas. Kõige enam vara konfiskeeriti riigiprokuratuuri menetlustes koguväärtusega 736 680.4 eurot, sellele järgnesid Viru ning Põhja ringkonnaprokuratuur. Konfiskeeritud vara sisaldas kinnistuid, sularaha, autosid, ehteid ja muid rahalist väärtust omavaid esemeid. 52% ulatuses ehk üle poole kriminaaltulust konfiskeeriti narkootikumidega seotud menetlustes. Vara laiendatud konfiskeerimine moodustas 41% kõikidest konfiskeerimistest. Sõiduautosid konfiskeeriti 33. Kõige enam konfiskeeris kohus vara kokkuleppemenetlustes.⁸⁴

Kriminaalpoliitika analüüsist seoses konfiskeerimistega aastal 2013 nähtub, et 2013. aastal jõustunud kohtulahenditega konfiskeeriti kriminaaltulu 1.38 miljoni euro väärtuses, see sisaldab ka konfiskeeritud esemete väärtust. Koos nii öelda asenduskonfiskeerimisega ulatus

⁸⁴ Klopets, U. Kriminaaltulu konfiskeerimine 2012. aastal. Kriminaalpoliitika analüüs, 2013. www.kriminaalpoliitika.ee/sites/www.kriminaalpoliitika.ee/files/elfinder/dokumendid/kriminaaltulu_konfiskeerimine_2012._aastal._justiitsministeerium._2013.pdf (04.02.2016)

konfiskeeritava vara väärtus 3.09 miljoni euroni. Vara konfiskeerimist kohaldati üle Eesti kokku 173-s kriminaalasjas. Arvestamata asenduskonfiskeerimisi konfiskeeriti kõige enam vara Põhja ringkonnaprokuratuuris koguväärtusega 427 492.2 eurot, sellele järgnesid Lõuna ringkonnaprokuratuur ning riigiprokuratuur. Konfiskeeritud vara sisaldas muu hulgas sularaha, kinnistuid, autosid ja muid rahalist väärtust omavaid esemeid. Ühes menetluses oli keskmiselt konfiskeeritud vara väärtuseks 1055 eurot. Rohkem kui pool (57%) kriminaaltulust konfiskeeriti narkootikumidega seotud menetlustes. Narkootikumidega seotud süüdimõistvates kohtuotsustes kohaldati konfiskeerimist enam kui kolmandikus lahendites, kuivõrd korruptsiooni- ja rahapesukuritegude seotud jõustunud otsustes kohaldati konfiskeerimist umbes pooltel juhtudel. Vara laiendatud konfiskeerimine moodustas kõikidest konfiskeerimistest 64%. Kõige enam konfiskeeris kohus vara kokkuleppemenetlustes.⁸⁵

Kriminaalpoliitika analüüsist seoses konfiskeerimistega aastal 2014 nähtub, et 2014. aastal jõustunud kohtulahenditega konfiskeeriti kriminaaltulu 2.15 miljoni euro väärtuses, see sisaldab ka konfiskeeritud esemete väärtust. Koos nii öelda asenduskonfiskeerimisega ulatus konfiskeeritava vara väärtus 2.5 miljoni euroni. Vara konfiskeerimist kohaldati üle Eesti kokku 172-s kriminaalasjas. Arvestamata asenduskonfiskeerimisi konfiskeeriti kõige enam vara Põhja ringkonnaprokuratuuris koguväärtusega 1 130 825 eurot, sellele järgnesid riigiprokuratuur ning Lõuna ringkonnaprokuratuur. Ühes menetluses oli keskmiselt konfiskeeritud vara väärtuseks 1100 eurot. Kõige enam vara konfiskeeriti majanduskuritegude, seal hulgas rahapesuga seotud menetlustes 46% ulatuses, sellele järgnesid narkootikumidega seotud kuriteod 39% ulatuses ning kuritegelike ühendustega seotud kuriteod 40%. Vara laiendatud konfiskeerimine moodustas kõikidest konfiskeerimistest 34%. Sõiduautosid konfiskeeriti 155. Kõige enam konfiskeeriti kokkuleppemenetlustes ning lausa 93% ulatuses kõikidest menetlustest kokku.⁸⁶

⁸⁵ Klopets, U. Konfiskeerimiste ülevaade. Kriminaalpoliitika analüüs, 2014. www.kriminaalpoliitika.ee/sites/www.kriminaalpoliitika.ee/files/elfinder/dokumendid/konfiskeerimiste_ulevaade_2_013_0.pdf (04.02.2016)

⁸⁶ Lindsalu, P. Konfiskeerimiste ülevaade 2014. Kriminaalpoliitika analüüs, 2015. www.kriminaalpoliitika.ee/sites/www.kriminaalpoliitika.ee/files/elfinder/dokumendid/konfiskeerimiste_ulevaade_2_014.pdf (04.02.2016)

Kuivõrd kriminaalpoliitika analüüsi 2015. aasta kohta pole käesoleva töö kirjutamise ajaks koostatud, siis tugineb käesoleva töö autor prokuratuuri poolt koostatud 2015. aasta kokkuvõttele prokuratuuri tegevusest, milles muu hulgas käsitletakse konfiskeerimist.

2015. aastal konfiskeeriti kriminaaltulu 170 kriminaalasjas kokku summas 21 538 917. 42 eurot. Kõige enam konfiskeerimistega seotud kriminaalasju menetles Põhja Ringkonnaprokuratuur, kuid kõige suurema tulu konfiskeeris Riigiprokuratuur. 2015. aastal konfiskeeriti kokku 166 sõiduautot milledest 81 sõiduautot konfiskeeriti Põhja piirkonnas. Siinkohal on autori arvates märkimisväärne, et võrreldes 2012. aastaga konfiskeeriti 2015. aastal 132 sõiduautot rohkem.⁸⁷

Kriminaalpoliitika analüüsist nähtuvalt saab öelda, et kriminaaltulu konfiskeerimine kriminaalasjades aastatel 2012-2015 ei erine märkimisväärselt, küll aga on märkimisväärne kriminaaltulu konfiskeerimine. Nimelt kriminaaltulu konfiskeerimine kasvab aastast aastasse. Käesoleva töö autor on seisukohal, et märkimisväärne on asjaolu, et 2015. aastal konfiskeeriti kriminaaltulu 19 000 000 euro ulatuses rohkem, kui varasematel aastatel.

3.1. Harju Maakohtus kohaldatud konfiskeerimised

Järgnevalt annab autor ülevaate mõningatest kohtuotsustest seoses konfiskeerimisega ning annab kohtuotsustele oma hinnangu seoses konfiskeerimiste kohaldamisega. Käesoleva töö autor uurides kohtupraktikat maakohu otsuste näol leidis, et kuivõrd enamik konfiskeerimisi kohaldatakse kokkuleppemenetlustes, siis tulenevalt kokkuleppemenetluse olemusest ei ole kohtutel kohustus konfiskeerimise õiguslikul alusel pikemalt peatuda ning seda võimalust on ka enamikud kohtunikud kasutanud. Samuti on oluline märkida, et kohtuotsuse põhistatus tähendab seda, et kohtu siseveendumuse kujunemine peab olema kohtuotsuse lugejale jälgitav, ehk otsuses tuleb välja tuua asjaolud ning tõendid milledele kohus otsust tehes tugines. Kohtupraktikat uurides selgus, et väga mitmetes kohtuotsustes on jäänud märkimata või on märgitud väga arusaamatult, millisele õiguslikule alusele tugineti kohtuotsuse tegemisel konfiskeerimise kohaldamise osas. Kuivõrd konfiskeerimine on üks kohtuotsuse osa, siis on käesoleva töö autor seisukohal, et samuti

⁸⁷ Nahkur-Tammiksaar, D., Jürgenson, E., Evestus, S.-H. 2015. aasta kokkuvõtte prokuratuuri tegevusest, uuringu tulemused, isiklik valdus, 2016.

tuleb konfiskeerimise puhul konkreetselt ära näidata, millisele õiguslikule alusele konfiskeerimise kohaldamisel tugineti.

Järgnevas alapeatükis toob autor välja 2 kohtulahendit seoses konfiskeerimistega ning sellised kohtulahendid ning kohtuotsuste põhjendused on autori arvamuse kohaselt nii öelda tüüpilised, mida Harju Maakohtu otsustes märgiti.

Kokkuleppemenetluses, kohtuasjas 1-12-12247 konfiskeeriti süüdistatav S. Sokov'ilt KarS § 83¹ lg 1 alusel tema kinnipidamisel leitud sularaha summas 780 eurot. Isikut süüdistati KarS § 184 lg 2 p 2 järgi. Kohus põhjendas konfiskeerimist asjaoluga, et tema kinnipidamisel tema kasutuses olevast sõiduautost leiti sularaha. S. Sokov peeti kinni sõiduautost narkootikumide müümisel ning kohtul puudub põhjus kahelda, et Sokov oli kinnipidamise hetkel narkootikumide müügiga raha teenimas ning sel põhjusel on kohtu arvates põhjendatud sularaha konfiskeerimine, kui tahtliku süüteoga saadud vara konfiskeerimine.⁸⁸ Käesoleva töö autor nõustub maakohtu otsusega konfiskeerimise osas, kuivõrd isik tegeles narkootikumide müügiga ning sai sellest tulu. Kuivõrd asi lahendati kokkuleppemenetluses, siis on märkimisväärne, et kohus põhjendas konfiskeerimise asjaolusid.

12.08.2014. aastal lahendati kohtuasi 1-14-3145 üldmenetluses. K. Romanova mõisteti süüdi KarS § 184 lg 2 p 1 järgi ning D. Romanov KarS § 184 lg 2 p 1, 2 järgi.⁸⁹ Antud kohtuotsuse peale esitati apellatsioon, kuid kuivõrd Ringkonnakohus jättis apellatsiooni rahuldamata ning maakohtuotsuse muutmata⁹⁰, siis uurib käesoleva töö autor antud kohtuasjas maakohtu otsust. Kohtuotsusega konfiskeeriti KarS § 83² lg 1 alusel sularaha, ühisvarasse kuuluvad tahvelarvuti ja sülearvuti ning K. Romanovale kuuluvad 2 kuldkaelaketti ning kuldsõrmus. Kohus põhjendas konfiskeerimist asjaoluga, et süüdistatavatel puudub ametlik töökoht, kuigi D. Romanov on andnud ütlusi, et töötab mitteametlikult saades palka 1200 eurot kuus. Tema ütluste kinnitamiseks ei ole esitatud mingeid tõendeid. Samuti puudub Maksu- ja Tolliametil andmed tulude kohta D. Romanovi suhtes 2012. aastal ning K. Romanova suhtes 2011-2012. aastal. Kohtuistungil antud ütluste kohaselt on

⁸⁸ HMKo 1-12-12247

⁸⁹ HMKo 1-14-3145

⁹⁰ TlnRnKo 1-14-3145

K. Romanoval väljakujunenud narkosõltuvus. Kohus asus seisukohale, et legaalse sissetuleku, varandusliku olukorra, elatusaseme erinevuse ja legaalsetest vahenditest säästmise võimatuse tõttu on alust eeldada, et ülaltoodud vara on soetatud õigusvastastest tegudest saadud tulu arvel.⁹¹ Käesoleva töö autor on seisukohal, et kohus on konfiskeerimise õiguslikku alust õigesti kohaldanud ning põhistanud ka konfiskeerimise kohaldamise asjaolud.

3.2. Pärnu Maakohtus kohaldatud konfiskeerimised

02.10.2015. aasta kohtuotsusega kokkuleppemenetluses E. Vellner'ilt KarS § 83 lg 1 alusel sõiduauto. Isikut süüdistatakse KarS § 423¹ järgi kvalifitseeritavas kuriteos, selles, et tema isikuna juhtis 07.05.2015. aastal sõiduautot omamata vastava kategooria mootorsõiduki juhtimisõigust, misjärel isik kõrvaldati juhtimiselt. Isik on ka eelnevalt 2-1 korral juhtimiselt kõrvaldatud, nimelt 11.02.2015. aastal ning 06.04.2015. aastal. Kohtuotsuse kohaselt on tegemist isikuga, kes süstemaatiliselt juhib vastava kategooria mootorsõidukit juhtimisõiguseta.⁹² Käesoleva töö autor on seisukohal, et antud juhul on süüteo toimepanemise vahendi konfiskeerimine proportsionaalne. Selline isik, kes süstemaatiliselt 9 kuu vältel juhib mootorsõidukit ilma vastava kategooria juhtimisõigusteta väljendab oma käitumismustriga selgelt, et ei vääri nimetatud vara kasutama. Samuti ilmestab see asjaolu, et isikule ei ole varasemad karistused mõju avaldanud. Selline käitumismuster ilmestab asjaolu, et isik ei ole oma õigusvastasest käitumisest aru saanud ning tema tuleb kohaldada muid mõjutusvahendeid.

3.3. Tartu Maakohtus kohaldatud konfiskeerimised

Järgnevas alapeatükis annab käesoleva töö autor ülevaate ainult ühest Tartu Maakohtus tehtud lahendist seoses konfiskeerimisega. Põhjus, miks käesoleva töö autor ainult ühel kohtulahendil nimetatid alapeatükis peatub, et järgnev lahend oli ainus jõustunud Tartu Maakohtu lahend, kus autori arvamuse kohaselt kohaldati konfiskeerimise aluseid vääralt. Tegemist oli kokkuleppemenetlusega. 28.07.2014.aasta kohtuotsusega mõisteti süüdi V. Must KarS § 424 järgi ning mõisteti karistuseks 6 kuud vangistust, mis KarS § 65 lg 2 alusel suurendati maakohtu

⁹¹ HMKo 1-14-3145

⁹² PMKo 1-15-7667

otsusega 1-12-7716 mõistetud ärakandmata osa 2 kuud 28 päeva vangistust võrra ning mõisteti lõplikuks ärakandmisele kuuluvaks liitkaristuseks 8 kuud ja 25 päeva vangistust. Antud karistus asendati KarS § 69 ja § 73 lg 4 alusel üldkasuliku tööga. Kohus konfiskeeris mootorsõiduk mopeedi kui süüteo toimepanemise vahendi KarS § 83 lg 1 mõttes.⁹³ Sama isik mõisteti süüdi samuti KarS § 424 alusel 14.12.2012. aastal ning lõplikuks karistuseks mõisteti 2 kuud ja 28 päeva vangistust, mida ei pöörata täitmisele, kui isik ei pane 3 aasta pikkuse katseaja jooksul toime uut tahtlikku kuritegu.⁹⁴

Käesoleva töö autor on seisukohal, et antud süüteo toimepanemise vahendi konfiskeerimine kohtu poolt oli proportsionaalne. Isikut oli varasemalt karistatud KarS § 424 alusel ning tal oli viimase kuriteo toimepanemise ajal katseaeg. Käesoleva töö autor on seisukohal, et kuivõrd konfiskeerimise kohaldamine oli proportsionaalne, siis isikule oleks pidanud määrama lisakaristusena juhtimisõiguse äravõtmise. Käesoleva töö autor on sellisel seisukohal, et kuivõrd seda ei tehtud ka 2012. aasta kohtuotsusega, siis võib-olla oleks eelnimetatud kuritegu 2014. aastal jäänud süüdimõistetu poolt toime panemata. Käesoleva töö autor on töö varasemas osas uurinud ning asunud seisukohale, et konfiskeerimist tuleb materiaalses mõttes käsitleda karistusena ning samuti on konfiskeerimist oluline käsitleda ka karistuse mõistmisel. Eeltoodust tulenevalt on käesoleva töö autor seisukohal, et kohus karistuse mõistmisel arvestas konfiskeerimist, kuivõrd isikule määrati tingimisi karistus, kuid lisaks konfiskeerimisele oleks pidanud kindlasti kohaldama juhtimisõiguse äravõtmist, kuivõrd isik võib eelnimetatud kuriteo toime panna ka mõne teise mootorsõidukiga ning üksnes konfiskeerimine ei ole piisav meede hoidmaks ära edaspidiste võimalike kuritegude toimepanemist süüdistatava poolt.

Kuivõrd tegemist oli kokkuleppemenetlusega, siis kohtul ei ole nimetatud menetlusliigis õigust kokkuleppe sisu muuta, kuid kohtul on õigus kokkuleppemenetluse puhul tagastada kriminaalasi prokuratuuri ning seda oleks pidanud ka antud juhul tegema. Käesoleva töö autor on seisukohal, et eelnimetatud kriminaalasi tagastamisel oleks kohtumääruse põhjendustes olnud vajalik välja

⁹³ TMKo 1-14-6364

⁹⁴ TMKo 1-12-7716

tuua, et kohus ei nõustus karistumääraga, kuivõrd ei ole kohaldatud lisakaristuse kohaldamist ning ainuüksi konfiskeerimise kohaldamisest ei piisa.

3.4. Viru Maakohtus kohaldatud konfiskeerimised

13.12.2011. aasta Viru Maakohtu Jõhvi kohtumaja 1-10-8497 kohtuotsuse kohaselt konfiskeeriti KarS § 83 lg 1-4 järgi sõiduauto ning raha. Tegemist oli kokkuleppemenetlusega. Süüdistuse kohaselt süüdistatavad korduvalt omandasid nii isikliku tarbimise eesmärgil, kui ka edasiandmise eesmärgil suures koguses narkootilist ainet. Lisaks vedas üks süüdistatavatest narkootilist ainet temale kuuluva sõiduautoga ning juhtis narkojoobe seisundis sõiduautot.⁹⁵

Käesoleva töö autor on seisukohal, et arusaamatuks jääb konfiskeerimise õiguslik alus, kuivõrd kohus ei ole konkreetselt välja toonud, mis õiguslikul alusel konfiskeerimist kohaldati. Kohtu poolt märgitud õiguslik alus tähendab süüteo toimepanemise vahendi või vahetu objekti konfiskeerimist. Kuivõrd kohus konfiskeeris raha ning sõiduauto, siis võib eeldada, et sõiduauto konfiskeeriti, kui süüteo toimepanemise vahend. Küll aga ei nõustu autor raha konfiskeerimise aluste kohaldamisel, kuivõrd raha antud kaasuse puhul oleks pidanud konfiskeerima KarS § 83¹ mõttes, ehk süüteoga saadud vara. Käesoleva töö autor on seisukohal, et selline konfiskeerimise aluste kohaldamine on lubamatu, kuivõrd esmalt jääb kohtu poolt määratud alus arusaamatuks ning teisalt on kriminaatulu konfiskeerimise alus üldse jäänud märkimata.

19.11.2011. aasta Viru Maakohtu Narva kohtumaja 1-10-11299 kohtuotsuse kohaselt tunnistati R. Iljini ning M. Iljina süüdi KarS § 184 lg 2 p 1, 2 järgi. Antud kriminaalasja lahendati lühimenetluse korras. Kohus konfiskeeris isikutelt ära võetud raha, kui kuritegelikul teel saadud vara põhjendusega, et mõlemad süüdistatavad on töötud, legaalset sissetulekut ei oma ning samuti ei osanud süüdistatavad seletada raha päritolu ning arvestades asjaolu, et süüdistatavad tegelesid narkoainete müümisega leidis kohus tõendatud, et nimetatud raha oli saadud kuritegelikul teel.⁹⁶ Kohus ei kirjutanud, et raha tuleb konfiskeerida teatud sätte alusel vaid sedastas, et konfiskeerida, kui kuritegelikul teel saadud vara. Küll aga refereeris kohus KarS § 83² lg 1 järgmises lõigus.

⁹⁵ VMKo 1-10-8947

⁹⁶ VMKo 1-10-11299

Käesoleva töö autor on seisukohal, et kohus oleks otsuses pidanud konkreetselt kirjutama, et konfiskeerida konkreetse KarS sätte alusel, mitte ainult sedastama, et kuritegelikul teel. Kohtulahendi puhul ei saa öelda, et konfiskeerimise aluseid on vääralt kasutatud, kuid selline ülesehitus jääb antud hetkel autorile arusaamatuks.

8.04.2015. aasta Viru Maakohtu Jõhvi kohtumaja 1-15-1845 kohtuotsuse kohaselt tunnistati V. Šumov süüdi KarS § 184 lg 1; § 199 lg 2 p 4, 8 järgi lühimenetluse korras. V. Šumov'ilt konfiskeeriti isiku kinnipidamisel temalt äravõetud sularaha summas 80 eurot KarS § 83¹ alusel. Kohus põhjendab konfiskeerimist asjaoluga, et kriminaalasjas kogutud tõendite alusel on alust arvata, et 80 eurot on saadud kuritegeliku tegevuse tulemusena ning on käsitletav kriminaaltuluna.⁹⁷

Käesoleva töö autor on seisukohal, et kohus oleks võinud kohtuotsuse tegemisel peatuda konfiskeerimise õiguslik alusel kas või paari lausega, kui kahjuks seda ei tehtud.

3.5. Riigikohtu kolleegiumi praktika

Riigikohus on viimastel aastatel teinud palju lahendeid seoses konfiskeerimistega. Järgnevas kahes alapeatükis peatub käesoleva töö autor pikemalt kahel Riigikohtu lahendil, mis on märkimisväärselt suunanud Eesti kohtupraktikat üldiselt. Esmalt uurib käesoleva töö autor süüteo toimepanemise konfiskeerimist ning järgnevalt süüteoga saadud vara, süüteo objekti konfiskeerimist.

3.5.1. Riigikohtu praktika süüteo toimepanemise vahendi konfiskeerimise puhul

Mootorsõiduki konfiskeerimine joores juhtimise problemaatikat on käsitletud Riigikohtu üldkogu otsuses nr 3-1-1-37-07. Autor leiab, et tegemist on ääretult tähtsa kohtukaasusega, kuivõrd antud kaasuse näol oli tegemist pretsedenti loova kohtuasjaga seoses sellega, kas tulevikus võib joores juhtidel tekkida oht sõiduvahendist ilmajätmise näol. Järgnevalt analüüsib magistritöö autor Riigikohtu seisukohti antud lahendi osas.

⁹⁷ VMKo 1-15-1845

Antud kaasuse puhul tunnistati T. Tiik süüdi Viru Maakohtu 06.02.2007. aasta otsusega KarS § 424 järgi süüdi selles, et olles isik, kellel on kehtiv karistus mootorsõiduki joobeseisundis juhtimise eest, juhtis 08.10.2006. aastal taaskord sõiduauto alkoholihoobes. Viru Maakohtu 06.02.2007. aasta süüdimõistva kohtuotsusega konfiskeeriti isikult süüteo toimepanemise vahendiks olnud sõiduauto KarS § 83 lg 1 alusel. Maakohus motiveeris konfiskeerimist asjaoluga, et vähem kui ühe aasta jooksul juhtis T. Tiik sõiduauto alkoholihoobes kolmel korral, kuivõrd juhtimisõiguses ilmajätmine ei takistanud teda juhiloata ning alkoholihoobes sõidukit juhtimast. T. Tiiki kaitsja esitas Viru Maakohtu kohtuotsuse peale apellatsiooni, milles taotles muu hulgas otsuse tühistamist konfiskeerimise kohaldamise osas, kuivõrd kaitsja seisukoht oli, et kohtul puudus õiguslik alust sõiduauto konfiskeerimiseks, sest konfiskeerimine ei ole õiguskorra huvides ning tekitab ebaõiglust. Kaitsja hinnangul peab meede olema taotletava eesmärgi suhtes sobiv, vajalik ning mõõdupärane. 22.03.2007. aasta otsusega jättis Viru Ringkonnakohtu maakohtu otsuse muutmata ning kaitsja apellatsiooni rahuldamata. Ringkonnakohtu arvamuse kohaselt konfiskeeriti T. Tiikile sõiduauto, kui kuriteo toimepanemise vahend.⁹⁸ T. Tiiki kaitsja esitas Ringkonnakohtu peale kassatsiooni, milles taotleb maa- ja ringkonnakohtu otsuse tühistamist konfiskeerimise kohaldamise osas, kuivõrd olulisel määral on kohtud rikkunud kriminaalmenetlusõigust ning vääralt kohaldanud materiaalsoigust.⁹⁹ Kaitsja hinnangul puudus konfiskeerimiseks õiguslik alus. Kaitsja arvamuse kohaselt ei pea seaduseandja KarS §-s 424 sätestatud kuritegu piisavalt raskeks kuriteoks ning sellest tulenevalt ei ole ette nähtud antud sätte puhul konfiskeerimise võimalust. Kassatsiooni kohaselt ei ole konfiskeerimine vajalik, kuivõrd sama eesmärgi on võimalik saavutada ka juhtimisõiguse äravõtmisega. Samuti leidis kaitsja, et konfiskeerimine toob kaasa ebavõrdse kohtlemise, sest konfiskeerida saab üksnes teo toimepanija omandis oleva auto, mitte aga ühisomandis oleva või liisitud auto.¹⁰⁰

⁹⁸ RKÜKo 3-1-1-37-07

⁹⁹ Ibid, p 4.

¹⁰⁰ Ibid, p 4.1.

Riigikohtu üldkogu pidi esmalt käsitlema asjaolu, kas sõiduauto KarS §-s 424 on süüteo toimepanemise vahend või vahetu objekt, peale mida alles saab asuda seisukohale regulatsiooni põhiseaduspärasuses ning auto konfiskeerimise põhjendatuse ning õiguspärasuse küsimuses.¹⁰¹

Riigikohtu üldkogu nõustub alamate astmete kohtute seisukohaga, et mootorsõiduk on KarS §-s 424 kirjeldatud kuriteo toimepanemise vahend. Seda põhjusel, et toimepanemise vahend on ese, millega rünnatakse süüteo objekti või mida süüdlane muul viisil oma teos kasutab ning seega on vahend ese, mis tööriistana hõlbustab teo toimepanemist. Süüteo vahetu objekt seevastu aga on asi, mille olemasolu isiku valduses või käitlemine on seaduses sätestatud juhtudel juba piisav, et temalt see konfiskeerida. Vahetu objekti ning süüteo vahendi erisus seisneb selles, kas tegu on sellele esemele suunatud või saab mingit tegu selle eseme abil sooritada ning märkimist väärrib asjaolu, et tähtsust ei oma asjaolu, kas ese on süüteokoosseisus nimetatud või mitte. Üldkogu märkis lisaks, et isik, kes juhib mootorsõidukit joobeseisundis, kasutab seda liikluses osalemiseks ja seega ka süüteo toimepanemiseks.¹⁰²

Kaitsja arvamuse kohaselt ei ole võimalik KarS § 424 mõttes konfiskeerimist kohaldada, kuivõrd KarS eriosas puudub seda lubav säte. Üldkogu hinnangul on sellise sätte olemasolu KarS § 83 lg 2 mõttes nõutav süüteo toimepanemise vahetu objekti konfiskeerimiseks, kuid süüteo toimepanemise vahendi konfiskeerimine KarS § 83 lg 2 järgi ei eelda täiendavat legitimeerimist karistusseadustiku eriosas. Eelnevast tulenevalt võimaldab KarS §-s 424 sätestatud teo toimepanemisel kasutatud auto konfiskeerimist.¹⁰³

Mitmed Riigikohtu kohtunikud jäid antud Riigikohtu Üldkogu otsuse tegemisel eriarvamusele. Eriarvamuse kohaselt ei ole mootorsõiduk toimemise vahend ning õiguslik eksijäreldus saab tuleneda asjaolust, et mootorsõiduk tõe poolest on liiklusvahend. Eriarvamuse kohaselt ei saa õigusliku mõiste, antud hetkel süüteo toimepanemise vahendi määratlemisel alati piirduda argitasandilt pärinevate arusaamadega. Kuriteo toimepanemise vahendiks saab lugeda üksnes objekte, mida on võimalik selle kuriteo tunnuste kogumist mõtteliselt eemaldada ilma, et

¹⁰¹ Ibid, p 15

¹⁰² Ibid, p 16

¹⁰³ Ibid, p 17

kuriteokoosseis lakkaks olemast, ehk nii nagu märgiti otsuses peab kuriteo toimepanemise vahend hõlbustama kuriteo toimepanemist. Eriarvamuse kohaselt aga mootorsõiduk aga mitte pelgalt ei hõlbusta kõnealuse kuriteo toimepanemist, vaid on selle obligatoorne element, mida ei ole võimalik sellest kuriteost mõtteliselt eemaldada ilma, et olemast lakkaks ka kuriteokoosseis. Eriarvamus on märgitud, et Riigikohtu üldkogu otsus on avanud edasisele kohtupraktikale võimaluse konfiskeerida lisaks joobes juhi mootorsõidukile ka sellise juhi mootorsõidukit, kes ületas lubatud sõidukiirust, sest üldkogu otsuse mõttes tuleb käsitada mootorsõidukit süüteo toimepanemise vahendina. Eriarvamus oldi seda meelt, et joobeseisundis juhi poolt kasutatud mootorsõidukit tuleks käsitleda KarS-s § 424 ettenähtud kuriteo vahetu objektina ja allutada KarS § 83 lg-tes 2 ja 3 sätestatud regulatsioonile.¹⁰⁴

Käsitletavas kohtuasjas tehtud otsustusega muutus süüteovahendi määratlemine. Varasema Riigikohtu arvamuse kohaselt mingi eseme süüteovahendiks liigitamisel peab obligatoorselt suutma näidata, milles seisneb sellest esemest enesest lähtuv ohtlikkus. Käesoleva kohtuotsuse järgselt on selge, et süüteo toimepanemise vahendiks tuleb ese lugeda pelgalt selle süüteo toimepanemise kasutamise fakti tõttu.¹⁰⁵

Käesoleva töö autor nõustub Riigikohtu üldkogu seisukohaga, et mootorsõiduk on kuriteo toimepanemise vahend KarS § 424 mõttes, kuiõrd süüdistatav kasutas seda oma teo toimepanemiseks ning mootorsõiduk hõlbustas KarS § 424 koosseisu täitmist. Samuti on käesoleva töö autori hinnangul oluline asjaolu, et isikul oli kehtiv karistus joobeseisundis mootorsõiduki juhtimise eest ning sel põhjusel toetab käeoleva töö autor eriarvamuse seisukohta, et Riigikohtu üldkogu otsus on avanud edasisele kohtupraktikale konfiskeerimise võimaluse ka juhtidelt, kes on ületanud lubatud sõidukiirust. Autori arvamuse kohaselt puutume igapäevaselt liikluses kokku mootorsõiduki juhtidega, kes ületavad lubatud sõidukiirust, kas vähesel või suuremal määral. Väga palju on viimastel aastatel toimunud raskete tagajärgedega liiklusõnnetusi, mis on lisaks alkoholijoobes juhile põhjustatud tulenevalt lubatud piirkiiruse ületamisest.

¹⁰⁴ RKÜKo 3-1-1-37-07, eriarvamus Kergandberg, E., Koolmeister I., p 1.

¹⁰⁵ Elkind, E. jt. Valikuliselt Riigikohtu kriminaalkolleegiumi praktikast õiguse tõlgendamisel ja edasiarendamisel. Tallinn, Juridica, 2009, VIII, lk 551.

Käesoleva töö autor on seisukohal, et sõiduauto konfiskeerimine peaks aitama isikul vahetult tunnetada oma vastutust liikluses osalejana ning kujundada ja süvendada endas õiged ja ohutud liiklusvõtted, samuti mõista, et lubatud liikumiskiiruse ületamine on keelatud nii isikul endal, kui ka kaasliiklejatel. Sellise meetme kohaldamine on vajalik, et säästa nii kaasliiklejate, kui isiku enda tervist, elu ja vara ning isikul tuleb arvestada asjaoluga, et vastava keelu eiramisele järgneb tema vabadusi ja õigusi ebameeldivalt piirav tagajärg. Teo toimepanemise vahendi näiteks sõiduauto konfiskeerimise puhul võib tekkida küsimus, et kui süstemaatilisele roolijoodikule kuulub mitu mootorsõidukit, siis mil moel aitab ühe konkreetse sõiduvahendi konfiskeerimine hoida ära tegu uuesti toimepanemast mõne teise talle kuuluva sõidukiga.

3.5.2. Riigikohtu praktika süüteoga saadud vara, vahetu objekti konfiskeerimise puhul

Viimastel aastatel on uurimisorganitel tekkinud suur huvi rahapesuga seotud kuritegude vastu. Üks põhjustest huvi suurenemise vastu on põhjus, et üks tõhusamaid viise vähendada organiseeritud kuritegevuse peamiseid eesmärke ehk kuritegelikul teel saadud kriminaaltulu nautlemiseks tuleb vähendada kurjategijate stiimulit selle vastases võitluses. Pelgalt isikute grupi kriminaalkaristamisest on vähe kasu, kui ei suudeta ära võtta kriminaaltulu. See omakorda on toonud kaasa püüdluse tõhustada konfiskeerimist ning eriti organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses.¹⁰⁶ Rahapesu mitte ainult ei õõnesta üldsuse usaldust finantssüsteemi vastu vaid see põhjustab ka majanduse moonutamist mõjutades võtmetähtsusega majanduslikke muutujaid nagu näiteks rahavaru, mis ei tulene majandustegevusest.¹⁰⁷ Selleks, et rahapesu oleks edukas peab olema mitmeid kaasosalisi. Virtuaalselt võib iga riik olla ebasoodsalt mõjutatud rahapesuga seotud probleemiga, kas siis kannatanu või abistaja rollis.¹⁰⁸ Eeltoodu põhjal peab töö autor vajalikuks uurida ka Riigikohtu praktikat rahapesuga ning organiseeritud kuritegevusega seotud kuritegudes.

¹⁰⁶ Faraldo Cabana, P. Improving the Recovery of Assets Resulting from Organised Crime. *European Journal of Crime, Criminal Law & Criminal Justice*, 2014, 22 (2), lk 14-16.

¹⁰⁷ Mwenda, K K. Can Insider Trading Predicate the Offence of Money Laundering. *Journal of Business and Securities Law*, 2006, 6, lk 146.

¹⁰⁸ Froomkin, S M. Money Laundering, Corruption and the Proceeds of Crime – an International Reality Check. *Asper Review of International Business and Trade Law*, 2004, 4, lk 157.

Järgnevalt peatub autor Riigikohtu Kriminaalkolleeegiumi 22.06.2015. aasta kohtuotsusel 3-1-1-94-14, kuivõrd antud kohtuotsusega konfiskeeriti 2015. aastal kõige enam kriminaaltulu, nimelt summas 18 668 425 eurot.¹⁰⁹ Autor peatub järgnevalt vaid Vladimir Tšaštšinile esitatud süüdistuse osas. Kuivõrd tegemist on väga keeruka ning mahuka kaasusega ning antud töös tuleb kohtulahendite kokkuvõtted konkretiseerida, siis käesoleva töö autor keskendub V. Tšaštšinile esitatud süüdistuse osas kuna süüdistuse kohaselt oli tema isikuks, kes oli kuritegeliku ühenduse organisaatoriks. Autori arvamuse kohaselt on vaja antud töös välja tuua erinevate astmete olulisemad seisukohad ning samuti kaitsjate ja prokuröri arvamused, kuivõrd erinevate kohtuastmete otsused erinesid väga olulisel määral.

Nimelt esitati V. Tšaštšinile süüdistus KarS § 394 lg 2 p 2, 3, 4; § 256 lg 1 järgi.¹¹⁰ KarS § 394 lg 2 p 2, 3, 4 mõttes süüdistati isikut arvutiprogrammiga DNS-Changer teenitud kuritegeliku tuluga tehtud tegudes.¹¹¹ Nimelt organiseeris V. Tšaštšin alates 08.11.2006. aastast DNS-Changeri nimelise pahavara väljatöötamist, levitamist ning haldamist. 08.11.2011. aastaks oli nimetatud pahavara nakatanud vähemalt neli miljonit arvutit umbes saja riigis. DNS-Changer võimaldas V. Tšaštšinil ning tema kaasosalistel kontrollida nakatatud arvutite internetiseadeid, täpsemalt domeeninimedele süsteemi. Seeläbi sai suunata arvutikasutajaid pahavara haldajate poolt määratud veebilehtedele, blokeerida kasutajatel osa internetilehekülgede külastamist või asendada veebilehtede poolt kasutajale näidatavat sisu, see tähendab internetilehel näidatavaid reklaame ja lehtedelt edasi viivaid linke.¹¹²

Eelnimetatud kuriteod pani V. Tšaštšin toime põhjusel, et ta sai sellega seos tasu erinevatelt internetireklaami vahendamise tegevusest äriühingutelt. Nimelt maksid sellised äriühingud V. Tšaštšinile selle eest, et DNS-Changer näitas kasutajate arvutites reklaamivahendajate soovitud reklaami. Ajavahemikul 1. septembrist 2007 kuni 8. novembrini maksid reklaamivahendajad tasu kolmele äriühingule. Esmalt Seišellidel registreeritud V. Tšaštšini poolt kontrollitava ning A. T. poolt esindatava äriühingu Onwa Ltd. kontodele vähemalt 16 371 421, 86 USA dollarit. Teiseks

¹⁰⁹ Nahkur-Tammiksaar, Jürgenson, Evestus, (2016), *supra* note 78, lk 22.

¹¹⁰ RKKKo 3-1-1-94-14, p 1

¹¹¹ Ibid, p 2

¹¹² Ibid, p 3

V. Tšaštšini poolt asutatud ning juhatatava äriühingu Furox ApS kontodele vähemalt 4 288 450 UDA dollarit ning 234 000 eurot. Nimetatud äriühing oli registreeritud Taanis. Kolmandaks V. Tšaštšini poolt kontrollitava ja A. T. poolt esindatava äriühingu Lintor Ltd. Pangakontodele vähemalt 3 202 473 USA dollarit.¹¹³

Eelnimetatud raha kuritegeliku päritolu varjamiseks ning selle rahaga toimingute tegemiseks pani V. Tšaštšin kuritegelikus ühenduses ning varem rahapesu eest karistatud isikuna toime rahapesu kogusummas 21 936 547 USA dollarit ja 234 000 eurot.¹¹⁴

Harju Maakohtu 20.12.2013. aasta kohtuotsusega mõisteti kõik süüdistatavad õigeks ning konfiskeerimise tagamiseks arestitud vara vabastati aresti alt ja tagastati omanikele.¹¹⁵ Maakohus põhistas menetluslikke seisukohti kokkuvõtvalt asjaoluga, et süüdistus on piisavalt konkretiseerimata. Samuti, et süüdistuses ei ole märgitud, et tegu pandi toime vahendliku täideviimise vormis, kuid prokurör asus sellisele seisukohale süüdistuskõnes. Maakohtu hinnangul ei ilmne süüdistuses, millist DNS-Changerit süüdistatavatele ette heidetava teo puhul silmas peetakse, kuivõrd antud nime kandvaid programme on väga palju. Maakohtu hinnangul ei ole toime pandud eelkuritegu, mistõttu ei saa süüdistatavaid süüdi tunnistada rahapesus.¹¹⁶ Rahapesu kuriteokoosseisu puudumist antud kaasus põhistas Maakohus muu hulgas asjaoludega, et süüdistatavatel puudus tehingute varjamise eesmärk, neil olid olemas lepingud ning äriühingute raamatupidamine oli korras.¹¹⁷

Kuivõrd antud töö keskmeks on konfiskeerimine, siis peatub töö autor siinkohal konfiskeerimise asjaoludel Maakohtu motoveeritud kohtuotsuse 1-12-5792 näol. KrMS § 306 lg 1 p 13 mõttes lahendab kohus kohtuotsuse tegemisel muu hulgas küsimuse, kuidas toimida arestitud objektidega. KrMS § 422 lg 1 sätestab, et kui õigeksmõistetult on ära võetud dokumente või muid asju või kui on arestitud tema vara, saadab kohtuotsust täitmisele pöörava maakohtu täitmiskohtunik jõustunud kohtuotsuse või- määruse asjaomasele asutusele nende dokumentide või asjade tagastamiseks või

¹¹³ Ibid, p 5

¹¹⁴ Ibid, p 6

¹¹⁵ Ibid, p 26

¹¹⁶ Ibid, p 30, 31, 32, 47

¹¹⁷ Ibid, p 51

vara aresti alt vabastamiseks. Õigeksmõistva kohtuotsuse tegemisel ei ole võimalik rääkida süüteoga või kuriteoga saadud varast KarS §-de 83-83² mõttes.¹¹⁸

Maakohtu otsuse peale esitas apellatsiooni lisaks kaitsjatele prokurör, kes taotles Maakohtu otsuse tühistamist ning süüdistatavate süüdimõistmist.¹¹⁹ Prokuröri apellatsioon sisaldas muu hulgas arvamust, et prokuröri asumine süüdistuskõnes seisukohale, et kuritegu pandi toime vahendlikult oli menetluslikult lubatav, sest kuriteosündmuse kirjeldus jäi endiseks. Prokurör tugines apellatsioonis muu hulgas seisukohtadele, et eelkuriteod on aset leidnud ning süüdistatavad varjasid raha rahapesukoosseisu mõttes. Samuti kasutas V. Tšaštšin ära teisi inimesi varjamaks oma rolli varade ümberpaigutamisel. Prokuröri arvamuse kohaselt on DNS-sätteid muutvaid programme palju, kuid oluline on asjaolu, et antud kaasuse puhul muudeti DNS-sätteid varjatult.¹²⁰

Tallinna Ringkonnakohtu 26.06.2014. aasta kohtuotsusega tühistati Maakohtu otsus osaliselt, millega tunnistati V. Tšaštšin süüdi KarS § 256 lg 1; § 394 lg 2 p-de 2, 3, 4 järgi.¹²¹ Ringkonnakohtu arvamuse kohaselt on süüdisus piisavalt konkreetne ning selle põhjal saab eelkuriteo osas seisukoha võtta. DNS-Changeri olemus ning toimimisviisi on süüdistuses piisavalt põhjalikult kirjeldatud. Samuti ei ole tähendust asjaolul, et prokurör viitas teo vahendlikule täideviimisele süüdistuskõnes. Ringkonnakohtu hinnangul on eelkuritegude toimepanemine tõendatud. Muu hulgas leidis Ringkonnakohus, et küberkuritegude tulemusena saadud kriminaalse tulu varjamiseks ja selle varaga tehingute tegemiseks panid süüdistatavad toime rahapesu. Rahapesu ei välista korrektne raamatupidamine ja aruandlus. Kuivõrd rahaülekandeid tehti V. Tšaštšini juhiste järgi on tema tegevuses täidetud rahapesu põhikoosseis.¹²² Ringkonnakohtu otsusega konfiskeeriti süüdistatavatelt, kui ka kolmandatelt isikutelt suurem osa arestitud varast ning samuti mõisteti osade süüdistatavate konfiskeerimise asendamiseks välja teatud summad.¹²³

¹¹⁸ HMKo 1-12-5792, p 5

¹¹⁹ Ibid, p 58

¹²⁰ Ibid, p 61, 64, 67, 69, 70

¹²¹ Ibid, p 76, 77

¹²² Ibid, p 91, 92, 93, 99, 110, 112

¹²³ Ibid, p 118

Ringkonnakohtu otsuse peale esitati kaitsjate poolt kassatsioon paludes Ringkonnakohtu otsuse tühistamist ning Maakohtu otsuse jõustamist. Alternatiivselt taotleti Ringkonnakohtu otsuse tühistamist ja kriminaalasja saatmist ringkonnakohtusse uueks arutamiseks või Ringkonnakohtu otsuse tühistamist, süüdistatavate õigeksmõistmist ning kolmandate isikute vara aresti alt vabastamist.¹²⁴

Kaitsjad põhistasid rahapesuteo kohta, et tegu oli seaduslike tehingutega ning sel juhul ei saa rahapesust kõneleda. Samuti ei nõustu kaitsjad väitega, et kõik tehingud tegi V. Tšaštšin, kes end teiste inimeste taha varjas, kuivõrd tegelikult oli tegu Tšaštšinite pereäriaga. Kaitsjad viitasid asjaolule, et DNS-projektidest said süüdistatavad tulu vaid 3.714 474 dollarit, mitte aga 22 miljonit USA dollarit nagu on leitud süüdistuses ja Ringkonnakohtu otsuses, sest umbes 80% käibest teeniti teiste projektidega. Täidetud ei ole rahapesu subjektiivne koosseis, sest süüdistavad ei teadnud, et nende tegevus on seadusevastane. Kaitsjate seisukohast ei saa V. Tšaštšinit süüdistada KarS § 256 järgi, sest kuritegeliku ühenduse juhtimise ning sinna kuulumise süüteo koosseis neeldus rahapesu kvalifitseeritud koosseisus, s.o. rahapesu toimepanemises kuritegeliku ühenduse poolt. Kuritegelikust ühendusest rääkida ei saa, sest erinevad tõendid kinnitavad, et äriühingud tegutsesid seaduslikult ja valdav osa nendest tegevustest polnud seotud DNS-Changeriga. Samuti kaitsjate seisukohast konfiskeeriti vara valedel alustel.¹²⁵

Kolleegium ei nõustu kaitsjate ega Maakohtu seisukohaga osas, mis käsitleb asjaolu, et prokurör tugines kuriteo vahetule täideviimisele alles süüdistuskõnes ning seeläbi ei ole kohtul kuritegude vahendlikku täideviimist võimalik tuvastada. Juhul, kui prokuratuur on jättnud süüdistuses kuriteo täideviimise vahendlikkusele viitamata, on kohtul teatud juhtudel võimalik see eksimus kõrvaldada ning seda eeldusel, kui süüdistuses kirjeldatud tõendamiseseme asjaolud on vahendliku täideviimise kindlakstegemisel piisavad. Kolleegiumi seisukohast on praegusel juhul esitatud süüdistus vahendlikust täideviimisest kõnelemiseks piisav.¹²⁶

¹²⁴ Ibid, p 119

¹²⁵ Ibid, p 131, 132, 134, 147, 148, 150

¹²⁶ Ibid, p 172

Kolleegium nõustub Ringkonnakohtuga, et süüdistuses on programmi funktsioone kirjeldatud, seega puudutab käesolev menetlus programmi mida on süüdistuses kirjeldatud ning mille osas täpsustatavad süüdistuse kirjeldust muud tõendid.¹²⁷ Kolleegiumi hinnangul saab küberkuritegu ehk eelkuritegu rahapesu mõttes olla üksnes DNS-Changeri internetti laadimine, millele järgnes selle programmi paigaldamine arvutikasutajate poolt.¹²⁸

Kolleegium ei saa nõustuda kassaatoritega, et kuritegelikust ühendusest kõnelemise välistab asjaolu, et süüdistatavad tegelesid mitme õiguspärase projektiga. Kui kuritegelikku ühendusse kuuluvad isikud teevad kuritegude kõrval koos ka õiguspäraseid tegusid, ei välista see nende isikute vastutust kuritegude toimepanemises kuritegelikus ühenduses ning eeltoodust nähtuvalt vastab süüdistatavate käitumine kuni 31. detsembrini 2014. aastani kehtinud KarS § 394 lg 2 p 4-le. Hoolimata asjaolust, et V. Tšaštšin täitis KarS § 394 lg 2 p 4 koosseisu ei saa teda selle sätte järgi süüdi tunnistada ning seda põhjusel, et isiku puhul neeldub nimetatud koosseis KarS § 256 lg-s 1. Nimelt leian kolleegium, et V. Tšaštšin on õigesti süüdi tunnistanud kuritegeliku ühenduse organiseerimise KarS § 256 lg 1 mõttes. Kolleegiumi hinnangul on kõik V. Tšaštšinile süüks arvatud teod paigutatavad KarS § 256 lg 1 alla, sest need teod kujutavad endast kuritegeliku ühenduse loomist või selle juhtimist või ühendusse liikmete värbamist. Küll aga ei ole tuvastatud midagi sellist, mis vastab KarS § 394 lg 2 p 3 koosseisule, mida ei saa aga pidada kuritegeliku ühenduse organiseerimiseks KarS § 256 lg 1 järgi ning järelikult ei saa antud isikud süüdi tunnistada KarS § 394 lg 2 p 3 järgi.¹²⁹

Antud asjas saab kolleegiumi seisukohast konfiskeerida vaid rahapesu kui kriminaalmenetluse esemeks oleva kuriteo tulemusel saadud vara ning samuti võib kohus mõista välja rahasumma üksnes ära tarvitatud kriminaaltulu asendamiseks KarS § 83¹; § 84 mõttes. Muu hulgas tähendab see, et antud kriminaalmenetluse raames ei saa konfiskeerida isikult KarS § 83¹ alusel eelkuritegude saadud vara ega eelkuriteoga saadud vara konfiskeerimist asendada.

¹²⁷ Ibid, p 173

¹²⁸ Ibid, p 180

¹²⁹ Ibid, p 233, 236, 245

Arvutikuritegudega kui eelkuritegudega saadud vara võib olla aga rahapesu objekt ning alluda konfiskeerimisele KarS § 83 lg 2 alusel koosmõjus § 394 lg 5-ga.¹³⁰

Karistusseadustiku kohaselt tuleb eristada rahapesukuriteo vahetuks objektiks olnud vara KarS § 394 lg 5 ja KarS § 83 lg 2 mõttes ning KarS § 83¹ mõttes rahapesukuriteoga saadud vara. Rahapesu vahetu objekt on kuritegeliku tulemusel saadud vara või selle asemel saadud vara, mille tõelist päritolu, olemust, ümberpaigutamist, käsutamiskiisi, omandiõigust või vara seotud muid õigusi on rahapesu toimepanija varjanud või saladuses hoidnud või mida ta on muundanud, omandanud, vallanud, üle kandnud või kasutanud eesmärgiga varjata või hoida saladuses vara ebaseadusliku päritolu või abistada kuritegelikus tegevuses osalenud isikut, et ta saaks hoiduda oma tegude õiguslikest tagajärgedest. Küll, aga on rahapesukuriteoga saadud vara käsitatav selline vara, mille rahapesu toimepanija on omandanud rahapesuna käsitatav tegevuse tulemusena. Selleks võib olla näiteks tasu kriminaaltulu muundamise eest või muu finantstulu. Üldjuhtudel puudub alus eeldada, et rahapesukuriteo vahetuks objektiks olev vara on ühtlasi ka rahapesu toimepanija poolt rahapesuga saadud vara KarS § 81¹ mõttes, küll aga võib see teatud juhtudel nii olla. Seda eelkõige siis, kui rahapesu toimepanija omandab rahapesu tulemusena kogu rahapesu objektiks olnud vara.¹³¹

Riigikohus on ka varasemalt toonitanud, et vara, mis on juba mingite teiste tegudega rahapesu objektiks muudetud ei lakka olemast rahapesu objekt ainult seetõttu, et seda vara kasutati pärast rahapesu isiklikuks tarbeks.¹³²

Ringkonnakohtu otsusega konfiskeeriti muu hulgas teistelt süüdistatavatelt KarS § 83¹ lg 1 alusel kuriteoga saadud vara. 3 juriidilise ja füüsilisest isikutest süüdistatavate suhtes kohaldati vara konfiskeerimise asendamist. Samuti konfiskeeriti osadelt süüdistatavatel kuriteoga saadud vara kolmandatelt isikutel ning kohaldati vara konfiskeerimise asendamist. Riigikohus heidab ringkonnakohtule ette asjaolu, et ringkonnakohus ei peatunud pikemalt küsimisele, kas tegemist on rahapesu kuriteoga saadud varaga, kuivõrd ringkonnakohus märkis vaid, et vara on saadud

¹³⁰ Ibid, p 246

¹³¹ RKKKm 3-1-1-97-13, p 20

¹³² RKKKo 3-1-1-94-14, p 248.

kuritegelikul teel, mis on eelkuritegude toimepanemise tulemusena saadud vara käsutamise tagajärjel. Juriidiliste ja füüsiliste isikute puhul, kes said rahapesu tulemusena vara endale ning kellele ei omistata eelkuritegudele vastavate tegude toimepanemist võib konfiskeeritava vara puhul olla tegemist ühtaegu nii rahapesu objektiga, kui ka rahapesuga saadud tuluga. Riigikohus nendib siiski, et olukorras, kus isik saab kuriteoga varalist kasu ning järgnevalt asub seda nii öelda pesema ei saa rahapesu tulemusel saadud vara pidada rahapesuga saadud kuritegelikuks tuluks, kuivõrd vara on saadud juba eelkuriteo toimepanemisega. Küll aga võib eelkuritegudega saadud vara või selle eest omandatud vara konfiskeerida rahapesu objektina KarS § 83 lg 2 alusel ning seda eeldusel, et sellega on tehtud rahapesule suunatud toiminguid. Eeltoodu põhjal muudab Riigikohus muu hulgas V. Tšaštšiniilt ringkonnakohtu otsusega vara konfiskeerimist KarS § 83¹ lg alusel konfiskeeritud vara § 83 lg 2 alusel. Kuivõrd karistusseadustik ei näe ette kuriteo objekti konfiskeerimise asendamist KarS § 84 mõttes, siis ei ole võimalik muu hulgas V. Tšaštšiniilt kohaldada konfiskeerimise asendamist.¹³³

Autori arvamuse kohaselt kujuneb kohtupraktika just nimelt nii süüdimõistvate, kui õigeksmõistvate kohtuotsustega. Kuivõrd maakohus tegi antud asjas õigeksmõistva kohtuotsuse ning ringkonnakohus süüdimõistva kohtuotsuse, siis käesoleva töö autori hinnangul ei järginud ringkonnakohus Riigikohtu varasemas kohtupraktikas korduvalt väljaöeldud nõuet kohtuotsuse põhendamise näol. Nimelt on Riigikohus varasemalt korduvalt toonitanud, et juhul kui ringkonnakohus teeb maakohtuga võrreldes kardinaalselt vastupidise otsuse, siis tuleb seda otsust ka ringkonnakohtus väga hoolikalt põhjendada.

Juhul, kui jõusse oleks jäänud maakohtu õigeksmõistev otsus, siis oleks jäänud riigil saamata riigituludesse väga suurel hulga kriminaaltulu läbi konfiskeerimise kohaldamise, kuivõrd konfiskeerimise eelduseks on kuritegu. Töö autor ei heida maakohtule ette õigeksmõistvat kohtuotsust, kuivõrd ainult konfiskeerimise kohaldamiseks süüdimõistva kohtuotsuse tegemine pole lubatav. Maakohus on õigeksmõistvas kohtuotsuses pikalt ja sisukalt motiveerinud kohtu

¹³³ Ibid, p 249, 250, 251, 252, 253

järeldusi ning autor on seisukohal, et kohtu kohustus ongi põhistatult motiveerida muu hulgas üldmenetluse kohtuotsust.

Muu hulgas analüüsis töö autor antud kaasust nii mitmetel lehtedel, sest rahapesu on näol on tegemist üldõigushüvesid rikkuva teoga. Tähtsust ei oma asjaolu, et teoga ei ole kellelegi tekitatud vahetult kahju, kuid seaduseandja on siiski rahapesu toimepanemise eest grupi poolt näinud ette kahe- kuni kümneaastase vangistuse.¹³⁴

Riigikohus muutis V. Tšaštšinilt konfiskeerimise õiguslikku alust võrreldes ringkonnakohtu otsusega. Ringkonnakohus konfiskeeris V. Tšaštšinilt tahtliku süüteoga saadud vara, kuid Riigikohus konfiskeeris vara tahtliku süüteo toimepanemise vahetu objekti alusel. Selline ringkonnakohtu konfiskeerimise õigusliku aluse vääralt kohaldamine kinnitab käesoleva töö hüpoteesi, et kriminaalmenetluses Eesti kohtupraktikas eksitakse konfiskeerimise aluste kohaldamisel.

Kuivõrd autor on töös käsitlenud ka asjaolu, et konfiskeerimine on üks peamine vahend kuritegevuse vastases võitluses, siis antud kaasusest nähtub selgelt, et tegemist on kuritegeliku ühendusega millega teeniti suurel määral kriminaaltulu. Autor on töös varasemalt käsitlenud, et konfiskeerimise põhimõtte kohaselt ei tohi kuritegu end ära tasuda ning samuti peab lõpetama kuritegeliku ühenduse peamise põhjuse, mis ka antud kaasuse puhul oli kriminaaltulu saamine. Nii suures ulatuses kriminaaltulu saamine ilmselgelt kahjustab tugevalt majandust ning jätab selle kaitsetuks kuritegevuse eest.

3.5.3 Riigikohtu praktika kuriteoga saadud vara laiendatud konfiskeerimise puhul

Järgnevalt analüüsib käesoleva töö autor Riigikohtu Kriminaalkolleegiumi 12.12.2014. aasta kohtuotsust 3-1-1-82-14. Antud kohtuotsust on vaja käesolevas töös uurida, kuivõrd Riigikohtu otsuse kohaselt rikkusid nii esimese, kui teise astme kohtud muu hulgas oluliselt

¹³⁴ KarS RT I, 17.12.2015, 9, § 394 lg 2 p 1.

kriminaalmenetluse õigust kohtuotsuse seaduslikkuse ning põhjendatuse osas, mis puudutab laiendatud konfiskeerimist.¹³⁵

D. Mezentsev tunnistati süüdi Tartu Maakohtu 27.03.2014.a kohtuotsusega KarS § 184 lg 2 p 1, 3 järgi, § 199 lg 2 p 4, 7, 8 järgi ning liitkaristuseks mõisteti talle 6 aastat vangistust. KarS § 68 lg 1 alusel arvati karistusaja hulka eelvangistuses viibitud aeg 5 kuud ja 16 päeva ning ärakandmisele karistuseks loeti 5 aastat 6 kuud ja 14 päeva vangistust.

KarS § 184 lg 5 p 2, § 83² lg 1, § 84 alusel konfiskeeriti D. Mezentsev'i arvelduskontol ülejääv 19 309 EUR 48 senti tsiviilhagide tagamisest. Politsei- ja Piirivalveameti tagatiste kontole kantud D. Mezentsevile kuuluv sularaha 20 EUR, sõiduauto BMW, kaubik Volkswagen Transporter ning isikule kuuluv 1/6 kaasomandis olevast kinnistust asukohaga Tartus. Maakohus leidis, et D. Mezentsev'i eelnimetatud kuritegudes on tõendatud.¹³⁶ Maakohus arvestades eri- ja üldpreventatiivseid asjaolusid leidis, et mõistetav karistus peab olema miinumumäärast kõrgem, kuid samas leidis, et karistus tuleb mõista alla keskmise määra, kuivõrd D. Mezentsev'ilt on võimalik ära võtta kuriteoga teenitud vara konfiskeerimise kaudu.¹³⁷

Maakohtu peale esitasid apellasiooni, nii süüdistatava kaitsja, kui ka ringkonnaprokurör.¹³⁸ Kaitsja taotles maakohtu otsuse tühistamist, süüdistatava õigeksmõistmist, kui ka leidis, et kohus konfiskeeris D. Mezentsev'i vara suuremas mahus, kui on tuvastatud võimalik kuritegelikul teel saadud ebaseaduslik tulu.¹³⁹ Prokurör seevastu taotles maakohtu poolt mõistetud karistusest suuremat karistust ning märkis, et kohus on ekslikult asunud seisukohale arvestades võimalusega kasutada konfiskeerimise kaudu võtta ära kuriteoga teenitud vara ning konfiskeerimisega põhjendada mõistetud karistust, mis on alla keskmise määra. Prokurör märkis, et kuivõrd konfiskeerimine ja karistus asuvad karistusseadustiku eri peatükkides on tegemist erimõistetega

¹³⁵ RKKKo 3-1-1-82-14

¹³⁶ Ibid, p 1

¹³⁷ Ibid, p 1.3

¹³⁸ Ibid, p 2

¹³⁹ Ibid, p 2.1

ning maakohtu lahendist ei selgu, kas karistuse määra põhjendus puudutab ühte või mõlemaid süüdistatavale inkrimineeritud kuritegusid.¹⁴⁰

Ringkonnakohtu vastus kaitsja apellatsioonile laiendatud konfiskeerimise osas oli, et süüdistatav peab ise tõendama vara legaalsel päritolu ning kuivõrd seda ei tõendatud, vaid esitati paljasõnaline väide seadusliku omandamise kohta, siis on laiendatud konfiskeerimine kohaldamine tõendatud ning põhjendatud.¹⁴¹

Ringkonnakohus nõustus prokuröriga, et karistuse mõistmisel ei saa mõjutada süüdistatava suhtes muu mõjutusvahendi ehk antud kaasuse puhul konfiskeerimise kohaldamist ning maakohtu seisukoht on ekslik, kuivõrd konfiskeerimise eesmärk on kuritegelikul teel teenitud tulu äravõtmete mitte, aga süüdlase karistamine. Vaatamata eeltoodule nõustus ringkonnakohus maakohtu poolt mõistetud vangistuse määraga.¹⁴²

Nii prokurör, kui kaitsja esitasid ringkonnakohtu otsuse peale kassatsioonid. Kaitsja taotles otsuste tühistamist, süüdistatava õigeksmõistmist, kui ka vara laiendatud konfiskeerimise kohaldamata jätmist.¹⁴³ Prokurör taotles kohtuotsuse tühistamist süüdistatavale mõistetud karistuse osas materiaalõiguse ebaõige kohaldamise tõttu.¹⁴⁴

Riigikohus leidis esmalt, et D. Mezentsev'i süü on talle inkrimineeritud kuritegude toimepanemises tõendatud ning selles osas on kohtuotsused põhjendatud ning seaduslikud.¹⁴⁵ Küll aga ei nõustu Riigikohus ringkonnakohtu põhjendustega seoses süüdistatava vara laiendatud konfiskeerimise osas kaasomandis oleva kinnistuga. Kohtutele esitati Maksu- ja Tolliameti tõendid D. Mezentsev'i poolt deklareeritud tulude kohta aastatel 2008., 2010., 2011., 2012. Samuti esitati kohtutele endise tööandja tõend saadud töötasude kohta. Süüdistatav ostis 1/6 mõttelise osa kinnistust enampakkumisel 8000 EUR eest. Tagatisraha 800 EUR tasuti süüdistatava ema poolt 15.11.2012. aastal, ülejäänud summa tasus süüdistatav ülekandega oma pangakontolt 19.11.2012.

¹⁴⁰ Ibid, p 2.2

¹⁴¹ Ibid, p 3.1

¹⁴² Ibid, p 3.2

¹⁴³ Ibid, p 4.1

¹⁴⁴ Ibid, p 4.2

¹⁴⁵ Ibid, p 5

aastal ning kinnistusraamatusse kanti süüdistatav 1/6 mõttelise osa omanikuna sisse 11.12.2012. aastal.¹⁴⁶

Riigikohtu arvamuse kohaselt ei hinnanud kohtud eelnimetatud tõendeid ning samuti ei põhjendanud miks need tõendid hindamata jäeti. Sellest tulenevalt on kohtud eksinud tõendite hindamise põhimõtete vastu KrMS § 61 lg 1; 2 mõttes ning samuti rikkunud kohtuotsuse põhjendamiskohustust KrMS § 305¹ lg 1 kohaselt. Riigikohus tunnistas sellise rikkumise KrMS § 339 lg 2 tähenduses oluliseks kriminaalmenetlusõiguse rikkumiseks ning tühistab ringkonnakohtu otsuse osas, millega jäeti muutmata maakohtu otsus laiendatud konfiskeerimise osas kaasomandis olema kinnistu suhtes. Riigikohus leiab, et eeltoodud puudused on võimalik kõrvaldada kriminaalasja uuel arutamisel ning saadab kriminaalasja uueks arutamiseks ringkonnakohtule teises koosseisus.¹⁴⁷

Karistuse mõistmisel leidis maakohus, et arvestades võimalusega kasutada D. Mezentsev'i suhtes ka muud mõjutusvahendit konfiskeerimise näol on võimalik kohaldada karistust alla keskmise määra. Ringkonnakohus asus aga vastupidisele seisukohale ning leidis, et karistuse mõistmist ei saa mõjutada asjaolu, et süüdistatava suhtes kohaldatakse vara laiendatud konfiskeerimise näol, kuivõrd konfiskeerimise eesmärk ei ole süüdlase karistamine, vaid kuritegelikul teel teenitud tulu äravõtmine. Riigikohus sellise ringkonnakohta seisukohaga ei nõustu, kuivõrd Riigikohtu üldkogu seisukoha järgi on konfiskeerimine materiaalses mõttes karistus, mistõttu ei ole võimalik selle kohaldamise mõju süüdlasele hinnata üksnes eraldivõetuna. Seega on maakohtu seisukoht õige ning karistuse mõistmisel tuleb arvestada ka muid mõjutusvahendeid, sealhulgas vara laiendatud konfiskeerimist, kuivõrd karistuse eesmärkide saavutamisele need omavad mõju ning samuti omavad mõju isiku suunamisele edaspidi süütegude toimepanemisest hoidumisele.¹⁴⁸

Kuivõrd Riigikohtu kolleegium tühistab ringkonnakohtu otsuse laiendatud konfiskeerimise osas ning asjaolu, et laiendatud konfiskeerimist saab ja tuleb karistuse mõistmisel arvestada tühistab kolleegium ka ringkonnakohtu otsuse D. Mezentsev'ile KarS § 184 lg 2 p 1, 2 järgi mõistetud

¹⁴⁶ Ibid, p 8.1

¹⁴⁷ Ibid, p 8.2

¹⁴⁸ Ibid, p 11

karistuse osas ning samuti liitkaristuse ning ärakandmisele kuuluva karistuse muutmata jätmise osas.¹⁴⁹

Kuivõrd ülal uuritud kriminaalasi saadeti uueks arutamiseks ringkonnakohtusse, siis on loogiline jätk ka ringkonnakohtu lahendit käesolevas alapeatükis uurida.

Tartu Ringkonnakohus 21.01.2015. aasta kohtuotsuses 1-13-8998 tühistas 27.03.2014. aasta maakohtu otsuse laiendatud konfiskeerimise osas, kui ka süüdistatavale KarS § 184 lg 2 p 1, 2 järgi mõistetud karistuse, liitkaristuse ning kandmisele kuuluva karistuse osas.¹⁵⁰

Ringkonnakohus, arvestades Riigikohtu antud juhiseid asus seisukohale, et otsustamaks, kas süüdistatavale kuuluva kinnistu 1/6 osa konfiskeerimine on põhjendatud, tuleb võtta aluseks esmalt nimetatud vara omandamise aeg ning seejärel hinnata süüdistatava legaalseid sissetulekuid nimetatud ajaperioodil ning sellele eelnenud ajal.¹⁵¹

Ringkonnakohus hinnates Maksu- ja Tolliameti tõendeid, tööandja tõendit, samuti legaalsete sissetulekute suurust 2012. aasta sügisel ning sellele eelneva mitmeaastase ajaperioodi jooksul ning asjaolu, et süüdistatava kontoväljavõttelt ei nähtu muid ulatuslikke väljaminekuid, asus seisukohale, et süüdistatava töised sissetulekud olid piisavad kinnistu osa soetamiseks. Samuti ei nähtu süüdistatava pangakontolt kahtlaseid sularahasissemakseid, mis lubaksid järeldada narkoraha kandumist sinna ning selle segunemist kontrol asuvate legaalsel teel saadud sissetulekutega. Eeltoodu põhjal leidis ringkonnakohus, et nimetatud asjaolude pinnalt ei saa ümber lükata süüdistatava väiteid kinnisvara soetamisest seaduslikest vahenditest, mistõttu konfiskeerimise kohaldamist nimetatud varaosale ei saa pidada õigeks.¹⁵²

Eelnevat kokku võttes tühistas ringkonnakohus 27.03.2014. aasta maakohtu otsuse D. Mezentsev'ile kuuluva kinnistu 1/6 osa konfiskeerimise osas, kuivõrd konfiskeerimine ei ole seaduslik.¹⁵³

¹⁴⁹ Ibid, p 12

¹⁵⁰ TrtRnKo 1-13-8998

¹⁵¹ Ibid, p 9.2

¹⁵² Ibid, p 9.5

¹⁵³ Ibid, p 9.6.

Käesoleva töö autor on seisukohal, et enne kassatsiooni hindasid kohtud kuriteoga saadud vara laiendatud konfiskeerimise aluseid vääralt. Nimelt loetles maakohus oma lahendis loeteluna üles vaid süüdistatava poolt kuritegudega saadud vara ulatuse ilma põhjendusteta. Laiendatud konfiskeerimise puhul ei hinnanud kohtud süüdistatava legaalsset sissetulekut. Kuivõrd laiendatud konfiskeerimise puhul on süüdistataval ümberpööratud tõendamiskoormis ning kohtul lausub kohustus esitatud tõendeid hinnata ning seejärel kujundada seisukoht nende tõendite usaldusväärsuse kohta, siis on käesoleva töö autor seisukohal ning nõustub Riigikohtu otsusega, et kohtud eksisid tõendite hindamise põhimõtete vastu. Käesoleva töö autor on ka varasemalt asunud seisukohale, et kuivõrd konfiskeerimist tuleb käsitleda kohtulahendis, siis on kohtute poolt lubamatu, et tõendite hindamata jätmisel jäeti ka vastavasisuline põhjendus esitamata.

KOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö eesmärk oli uurida konfiskeerimise aluste kohaldamist Eesti kohtupraktikas. Samuti asjaolu, kas ja kuidas eksitakse konfiskeerimise aluste kohaldamisel. Seeläbi on võimalik esitada ettepanekuid, kas Eestis kehtivat seadusandlust seoses konfiskeerimisega on vajalik muuta, et see ühtiks kohtupraktikaga.

Esimese peatüki eesmärgiks oli välja selgitada, kas konfiskeerimise näol on tegemist karistuse või mittekaristusliku mõjutusvahendiga. Kuivõrd töö käigus sai kinnitust sissejuhatuses esitatud võimalus omandipõhiõiguse riive küsimusele seoses konfiskeerimise karistuse tunnustega, siis analüüsis käesoleva töö autor esimeses peatükis ka konfiskeerimise põhiseaduspärast. Selleks analüüsis käesoleva töö autor Eesti seadusandlust, akadeemilisi allikaid ning sellega seotud kohtupraktikat.

Eesti Vabariigis kehtiv seadusandlus ei sätesta konfiskeerimist karistusena. Konfiskeerimine erineb nii materiaalselt, kui ka formaalselt karistusest. Käesolevas töös jõudis autor järeldusele, et kuivõrd karistuse määra mõistmisel tuleb arvestada muu hulgas eri- ja üldpreventatiivseid eesmärke, siis just konfiskeerimine on üheks eripreventatiivseks asjaoluks. Konfiskeerimise arvestamine karistuse määra mõistmisel on vajalik, kuivõrd see omab mõju karistuse eesmärkide saavutamisele ning samuti isiku suunamisele edaspidi süütegude toimepanemisest hoidumisele.

Konfiskeerimise puhul omab olulist tähtsust ka asjaolu, milline on konfiskeerimise seaduspärasus. Käesoleva töö autor on seisukohal, et kuivõrd omandipõhiõiguse riived jagunevad PS kohaselt omandikitsenduseks ning omandi omaniku nõusolekuta võõrandamiseks, siis saab konfiskeerimist käsitleda kui omandi nõusolekuta võõrandamiseks. Oluline on asjaolu, et kuivõrd PS sätestab üksnes seaduspärasel teel saadud omandit, mitte aga õigusrikkumise teel saadud, siis ei saa konfiskeerimist käsitleda kui omandipõhiõiguse riivet ning konfiskeerimine on põhiseaduspärane. Kuivõrd alkoholihoobes mootorsõiduki juhilt süüteo toimepanemise vahendi konfiskeerimine on kohtupraktikas tõstatanud küsimuse, kas eelnimetatud konfiskeerimine on PS § 32 mõttes põhiseaduspärane, siis sellele küsimusele saab vastata jaatavalt. Käesoleva töö autori seisukoht on just selline, kuivõrd PS üheks eesmärgiks on vältida omandipõhiõigusi riivavaid karistusi kuna PS annab samaaegselt seaduseandjale volituse taoliste karistuse kehtestamiseks. Riigil peab olema võimalik nõude rikkumisele reageerida ning ilmselgelt kahjustab alkoholihoobes mootorsõiduki juhtimine juhi poolt üldiseid ühiskonna huvisid.

Teises peatüki eesmärgiks oli uurida vara konfiskeerimist läbi KarS § 83-832 sätete. Kuivõrd organiseeritud kuritegevus on nii Eesti ühiskonnas, kui kohtupraktikas aktuaalne, siis oli ka eesmärgiks analüüsida ning anda hinnang Euroopa Liidus, kui ka rahvusvahelisel tasandil vastuvõetud direktiividele, raamotsustele ning konventsioonidele seoses konfiskeerimisega. Euroopa Liidu üheks eesmärgiks on ka siseriikliku seadusandluse ühtlustamine ning sel põhjusel seadis töö autor võrrelda Eestis kohaldatud laiendatud konfiskeerimise aluseid Soomes kehtiva seadusandluse ning kohtupraktikaga.

Kuivõrd organiseeritud kuritegevuse peamiseks eesmärgiks on majanduslik kasum ning kasumi saavutamiseks kasutatakse peamiselt ebaseaduslikke vahendeid, siis laiendatud konfiskeerimise näol on võimalik lõpetada kuritegelike ühenduste peamine tegutsemise põhjus. Põhjus miks organiseeritud kuritegevuse vastaseks võitluseks riikide üleselt, ka siseriiklikult rakendatakse laiendatud konfiskeerimist on asjaolu, et selliste grupeerimiste puhul, kuhu kuulub palju inimesi on kriminaaltulu segatud legaalsel teel saadud tuluga ning keeruline on tõestada vara seost konkreetse kuriteoga.

Käesoleva töö autor jõudis seisukohale, et märkimisväärne on nii rahvusvaheline, kui Euroopa Liidu sisene koostöö. 1990. aastate alguses muutus eelnimetatud koostöö tihedamaks ning kuni tänase päevani on liikmesriigid vastu võtnud märkimisväärselt palju direktiive ning konventsioone ühtlustamiseks siseriiklikku seadusandlust organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses. Samuti on EL väga põhjalikud põhjendanud laiendatud konfiskeerimise näol organiseeritud kuritegevuses vastases võitluses. Positiivne samm edendamaks rahvusvahelist koostööd on konfiskeerimisotsuste täitmise tunnustamine, kuivõrd enne nimetatud otsuse täitmist oli raskendatud kriminaaltulu omandamine riigi omandisse.

Kuivõrd käesoleva töö autor ei suutnud laiendatud konfiskeerimise puhul Soome näitel tuvastada eelretsenseeritud ajakirjas või rahvusvaheliselt tunnustatud kirjastuse poolt artiklite kogumikus inglise keelseid teemat käsitletavaid materjale, siis tugineb Soome näite analüüsis autori seisukoht seadusandlusele, kohtupraktikale ning muude kasutatud allikatele tuginedes.

Vastuseks küsimusele, kas Eestis ja Soomes kehtiv seadusandlus seoses laiendatud konfiskeerimise aluste kohaldamisel on sätestatud sarnastel alustel jõudis autor töö käigus jaatavale vastusele. Suurim erinevus on asjaolu, et Soomes on võimalik laiendatud konfiskeerimist kohaldada, kui isikule on mõistetud karistus vähemalt 4 aastat vangistust, Eestis on selle eeldus

vähemalt 1 aastat vangistust. Küll aga peavad kuriteo olemus ning eesmärk olema samad, milledeks üks on kriminaaltulu omandamine osaliselt või täielikult kuritegelikul teel.

Töö jõudis autor järeldusele, et Soome kohtud seisavad silmitsi tõsise probleemiga konfiskeerimise rakendamisel, kuivõrd Riigikohus manitseb kohtuid rakendama laiendatud konfiskeerimist suure ettevaatlikkusega ning kriminaalasjas, kus isik ei suutnud tõendada tema elukohast arestitud sularaha päritolu tühistas Helsingi Ringkonnakohus Helsingi esimese astme kohtuotsuse laiendatud konfiskeerimise osas. Ka Riigikohus leidis, et laiendatud konfiskeerimist ei ole võimalik kohaldada.

Autor on nõustu Riigikohtu otsusega, kuivõrd narkokuriteod on raskeima liigi kuriteod ning liiga suure ettevaatlikuse tagajärg võib pikas plaanis osutada selliseks, kus tekib küsimus, kas üldse on seadusandluses vajalik eelnimetatud sätte sisaldumine.

Viimases peatükis uuris autor Eesti kohtutes kohaldatud konfiskeerimisi aastatel 2011-2015. Konfiskeerimiste kohaldamise ülevaate andis käesoleva töö autor kriminaalpoliitika analüüsi, kui ka prokuratuuri poolt koostatud aasta 2015 kokkuvõtte abil, kuivõrd konfiskeerimise kohaldamise statistilist ülevaadet ei olnud võimalik anda ei Riigiteataja ega Kohtute Infosüsteemi kaudu. Käesoleva töö autor jõudis järeldusele, et kriminaaltulu konfiskeerimine kriminaalasjades eelnimetatud ajaperioodil ei erine märkimisväärselt, kuid küll aga erineb kriminaaltulu konfiskeerimine. Märkimisväärne on, et 2015. aastal konfiskeeriti kriminaaltulu 19 000 000 euro ulatuses rohkem, kui varasematel aastatel.

Maakohtute praktikat uurides jõudis käesoleva töö autor seisukohale, et kuivõrd enamus jõustunud maakohtu lahendeid, kus konfiskeerimist kohaldati lahendati lihtmenetluses, siis ei pidanud autor vajalikuks ning otstarbekaks eelnimetatud lahendeid pikalt ning süvitsi uurida, kuivõrd lihtmenetluse üks liikidest on kokkulepemenetlus, mis eeldab kohtu poolt kokkuleppe kinnitamist ning otsest konfiskeerimise põhjendatuse kohustust kohtul ei ole. Teisalt ei pidanud käesoleva töö autor vajalikuks suuremal hulgal lahendeid järgnevas peatükis välja tuua, kuivõrd autor tuvastas konfiskeerimisega seotuid lahendeid uurides ka sissejuhatuses nimetatud, kas konfiskeerimise aluste kohaldamise konkreetsuse, ebaselguse või olukorrad, kus eksiti konfiskeerimise aluste kohaldamisel. Seega eeltoodu põhjal tõi autor eelnimetatud olukordadele näite vähemalt ühe kaasuse puhul.

Harju Maakohtus jõustunud kohtulahendeid uurides käeoleva töö autor ei tuvastanud konfiskeerimise aluste ebaõiget kohaldamist vaid jõudis järeldusele, et kohtuotsuses oli konfiskeerimise põhjendatus või aluste kohaldamine pigem konkretiseeritud.

Sarnaselt Pärnu Maakohtus jõustunud kohtulahendeid uurides jõudis käesoleva töö autor samale seisukohale ning märkimisväärseid etteheiteid töö autoril uuritud lahenditele ei ole.

Tartu Maakohtu lahendeid uurides leidis käesoleva töö autor ühe kohtulahendi, kus kohaldati konfiskeerimise aluseid kokkuleppemenetluses ebaõigesti, nimelt kinnitati kokkulepe, mida autori seisukohalt ei ole tohtinud teha. Nimelt mõisteti isik süüdi KarS § 424 alusel ning konfiskeeriti süüteo toimepanemise vahend, kuid lisakaristusena ei võetud ära juhtimisõiguse äravõtmist. Märkimisväärne on asjaolu, et isik pani teo toime katseajal ning ka eelmise kohtuotsusega ei kohaldatud lisakaristusena juhtimisõiguse ära võtmist. Kuivõrd käesoleva töö autor on ka varasemalt avaldanud seisukoha, et konfiskeerimine on karistus materiaalses mõttes ning seda tuleb karistuse määra mõistmisel arvestada, siis nimetatud kohtulahendist nähtub, et karistuse määra otsustamisel arvestati küll konfiskeerimist, kuid selle tagajärjel ei kohaldatud lisakaristuse kohaldamist. Kui arvestada konfiskeerimist karistuse määra mõistmisel, siis on käesoleva töö autor seisukohal, et nimetatud kuritegudes ei saa seeläbi jätta kohaldamata juhtimisõiguse ära võtmist.

Viru Maakohtus jõustunud kohtulahendeid uurides jõudis käesoleva töö autor, et kolmes kohtulahendis olid konfiskeerimise aluste kohaldamine märgitud arusaamatult ning konfiskeerimise aluseid oli kohaldatud vääralt. Nimelt ühes kohtulahendis konfiskeeris kohus KarS § 83 lg 1-4 järgi sõiduauto ning raha. Käesoleva töö autor on seisukohal, et arusaamatuks jääb konfiskeerimise õiguslik alus, kuivõrd kohus ei ole konkreetselt välja toonud, mis õiguslikul alusel konfiskeerimist kohaldati. Kohtu poolt märgitud õiguslik alus tähendab süüteo toimepanemise vahendi või vahetu objekti konfiskeerimist. Kuivõrd kohus konfiskeeris raha ning sõiduauto, siis võib eeldada, et sõiduauto konfiskeeriti, kui süüteo toimepanemise vahend. Küll aga ei nõustu autor raha konfiskeerimise aluste kohaldamisel, kuivõrd raha antud kaasuse puhul oleks pidanud konfiskeerima KarS § 831 mõttes, ehk süüteoga saadud vara. Käesoleva töö autor on seisukohal, et selline konfiskeerimise aluste kohaldamine on lubamatu, kuivõrd esmalt jääb kohtu poolt määratud alus arusaamatuks ning teisalt on kriminaatulu konfiskeerimise alus üldse jäänud märkimata.

Teises kahes Viru Maakohtus jõustunud ning käesoleva töö autori poolt uuritud lahendite konfiskeerimise aluste kohaldamine märgitud arusaamatult. Nimelt kohtuasjas 1-15-1845 kirjutas kohus, et konfiskeerida, kui kuritegelikul saadud vara ilma KarS sätteta. Teises lahendis, kus kriminaalasi lahendati lühimenetluses ning kohaldati laiendatud konfiskeerimist kirjutas kohus, et kuivõrd kriminaalasjas kogutud tõendite põhjal on alust arvata, et saadud raha oli saadud kuritegelikul teel, siis oli õiglane kohaldada KarS § 831. Käesoleva töö autor ei nõustu maakohtu niivõrd pinnapeale põhjendusega.

Viimasena uuris käesoleva töö autor Riigikohtu praktikat seoses konfiskeerimistega, kuivõrd Riigikohus on viimastel aastatel teinud mitmeid lahendeid, mis on märkimisväärselt suunanud Eesti kohtupraktikat üldiselt. Riigikohtu üldkogu otsus 3-1-1-37-07 oli pretsedenti loov kohtukaasus, kuivõrd antud kohtulahendis anti hinnang, kas mootorsõiduks KarS § 424 alusel on süüteo toimepanemise vahend või vahetu objekt. Riigikohus leidis, et mootorsõiduk eelnimetatud sätte puhul on süüteo toimepanemise vahend. Samas kaasuses leiti, et õiguspärane on konfiskeerida alkoholihoobes juhtidelt mootorsõiduk, kui süüteo toimepanemise vahend ning selline lahend eriarvamuse kohaselt avas edaspidisele kohtupraktikale konfiskeerida mitte ainult alkoholihoobes juhtidelt mootorsõiduk vaid ka teistelt liiklusrikkujatelt, näiteks kiiruseületajatelt.

Teisalt käsitles käesoleva töö autor Riigikohtu praktikat süüteoga saadud vara, vahetu objekti ning konfiskeerimise puhul. Nimelt kohtuasjas 3-1-1-94-14, kus V. Tšaštšin'it süüdistati rahapesu grupi poolt ning suures ulatuses mõisteti maakohtu lahendi kohaselt õigeks ning konfiskeerimist ei kohaldata. Ringkonnakohus tunnistas isiku eelnimetatud kuritegudes süüdi ning konfiskeeris raha kui kriminaaltulu. Riigikohus ei nõustunud sellise seisukohaga, kuivõrd tegemist oli rahapesu süüdistusega. Riigikohus märkis, et olukorras, kus isik saab kuriteoga varalist kasu ning järgnevalt asub seda nii õelda pesema, siis ei saa seda tuluks pidada, kuivõrd vara on saadud juba eelkuriteo toimepanemisena. Riigikohus leidis, et eelkuritegudega saadud vara või selle eest omandatud vara saab konfiskeerida süüteo toimepanemise vahetu objektina. Riigikohus konfiskeeris vara KarS § 83 lg 2 mõttes ning riigi omandisse läks rekordilised 18 668 425 eurot.

Käesoleva töö autor on seisukohal, et antud kriminaalasjas eksisid kohtud enne kassatsiooni konfiskeerimiste aluste kohaldamisel ning Riigikohus põhjendas oma seisukohtu selgelt ning põhjalikult.

Viimaseks uuris käesoleva töö autor Riigikohtu praktikat seoses kuriteoga saadud vara laiendatud konfiskeerimise näol. Nimelt kohaldas maakohus muu hulgas süüdistatavale kuuluva 1/6 kaasomandis oleva kinnistu suhtes laiendatud konfiskeerimist, kuigi süüdistatav kasutas temale seatud ümberpööratud tõendamiskoormist. Karistuse määra mõistmisel arvestas kohus konfiskeerimise kohaldamise asjaolusid. Ringkonnakohtu hinnangul maakohus karistuse mõistmisel arvestas ekslikult konfiskeerimise kohaldamist, kuid nõustus laiendatud konfiskeerimisega. Riigikohus märkis oma lahendis 3-1-1-82-14, et kuivõrd isik esitas vastavasisulised tõendid kinnistu mõttelise osa omandamise kohta legaalsel teel, siis kohtud jätmata uurimata esitatud tõendeid rikkusid olulisel määral kohtuotsuse põhjendamiskohustust. Riigikohus nõustus karistusmäära mõistmisel maakohtuga. Kuivõrd antud kriminaalasi saadeti arutamiseks uuele kohtukoosseisule Tartu Ringkonnakohtule, siis jõustunud kohtulahendis tühistas ringkonnakohus laiendatud konfiskeerimise kinnistu suhtes ning karistuse määra mõistmisel arvestas kohus konfiskeerimist.

Käesolevas magistritöös leidis töö sissejuhatuses esitatud hüpotees kinnitust - Eesti kohtupraktikas eksitakse konfiskeerimise aluste kohaldamisel.

Käesoleva töö autor jõudis töö lõppedes sellisele tulemile eelkõige sellepärast, et kohtud, kas eksivad või on arusaamatult selgitanud konfiskeerimise aluste kohaldamist. Autor on seisukohal, et kui kohtulahendis ei ole vastavalt seaduses sätestatule konfiskeerimise alust märgitud, siis on see konfiskeerimise aluste kohaldamisel eksimine. Samuti on oluline asjaolu, et Riigikohus on teinud suurel hulgal lahendeid seoses konfiskeerimistega. Käesolevas töös käsitles autor selliseid Riigikohtu lahendeid, mis autori seisukohast on mõjutanud Eesti kohtupraktikat seoses konfiskeerimisega.

Eesti siseriiklikku karistusõigust on aastate jooksul ühtlustatud Euroopa Liidu poolt vastuvõetud direktiivide ning raamotsusega, mis on süvitsi käsitletud ka konfiskeerimise aluseid ning nende kohaldamist. Eestis kehtiv karistusõiguse redaktsioon konfiskeerimise osas on piisav, et tõkestada uute kuritegude toimepanemist ning kuritegelikult teel saadud tulu omandamist riigi omandisse. Käesoleval ajal on Eesti karistusõigus on piisav, et tagada ettevaatlikus ning kuritegevuse tõkestamine.

Sissejuhatuses esitatud üks töö eesmärkidest oli saada vastus küsimusele, et kui eksitakse kohtute poolt konfiskeerimise aluste kohaldamisel, kas siis on vajalik muuta Eestis kehtivat seadusandlust.

Autor on seisukohal, et Eestis kehtivat seadusandlust ei ole vajalik muuta. Kuivõrd käesolevas töös jõudis autor järeldusele, et kohtud eksivad konfiskeerimise aluste kohaldamise, siis see ilmestab asjaolu, et Eesti kohtupraktikas on eelnimetatud probleem olemas ning sellele probleemile tuleb lahendus leida.

Autor on seisukohal, et selliste eksimuste vastu aitab kohtute poolt Riigikohtu praktika analüüsimine, kuivõrd üheks kriminaalmenetluse õiguse allikaks on ka Riigikohtu lahendid küsimustes, mida ei ole lahendatud muudes kriminaalmenetluse õiguse allikates, kuid küsimused on tõusetunud seaduse kohaldamisel. Samuti on siinkohal oluline märkida, et Riigikohtu praktikat on käsitletud väga põhjalikult, mis omakorda hõlbustab konfiskeerimise olemuse ja aluste mõistmist.

APPLICATION OF BASIS OF CONFISCATION IN CRIME PROCEEDINGS AND COURT PRACTICE IN 2011 TO 2015

SUMMARY

Besides penalty provisions, Estonian Penal Law has other types of sanctions, such as confiscation. Under current Estonian legislation, the court can apply confiscation of an object that was used in committing a criminal offence. Additionally to this, the court can confiscate profit received through a criminal offence, and extended confiscation of assets received through a criminal offence.

The aim of the present master's thesis is to investigate the application of basis of confiscation in Estonian court practice, and, if and how the application of basis of confiscation is violated. The research helps to submit proposals whether Estonian current legislation on confiscation should be changed, so that it would coincide with court practice. Hypotheses of current master's thesis is that there are violations in crime proceedings of Estonian court practice. In the Republic of Estonia, current legislation does not constitute confiscation as a punishment. Confiscation differs from punishment materially and formally. In the present paper, the author came to conclusion that when sentencing, one has to consider special and general preventative goals among other aspects, and confiscation is one of the special preventative aspects. Taking confiscation into account in sentencing is needed, as this impacts the objectives of the punishment and also prevents individuals from committing criminal offences in the future.

The author of the present paper came to conclusion that international and European Union internal cooperation is considerable. In the beginning of 1990s the above mentioned cooperation increased and until today member states have adopted remarkable amount of directives and treaties to unify their internal laws in fight against organized crime. Additionally to this, European Union has considered confiscation as a preventative measure in the fight against organized crime. Positive step towards increasing international cooperation has been recognition of enforcing confiscation decisions, as before making this decision, acquisition of the profit from criminal activity to state ownership was hindered.

In the present paper the hypothesis that was stated in the beginning of the paper was confirmed - there are violations in application of basis of confiscation in Estonian court practice. The reason

why the author came to this conclusion is that courts either mistake, or have explained abstrusely the application of basis of confiscation. The position of the author is that if the lawful application of the basis of confiscation is not noted in court settlement, then this can be considered as violation of application of basis of confiscation. It is also important to note, that Supreme Court has made many settlements on confiscation.

In the present paper the author has expanded upon Supreme Court cases, which have impacted Estonian court practice on confiscation the most.

In the introduction of the present paper, one of the aims was to find out whether the current Estonian legislation on confiscation should be changed if there are violation in application of basis of confiscation. The author believes that there is no need to change existing legislation, as Estonian internal penal law has been unified with directives and frameworks of European Union, which have also expanded upon confiscation and application of it. Reduction of confiscation in current Estonian penal law is sufficient to prevent committing new crimes and acquiring profit received through criminal offence to state ownership. Currently Estonian penal law is sufficient to ensure prudence and to prevent crime.

As Supreme Court has always explained in length and in detail all the legal arguments in its settlements, the author of the present paper is recommending that courts should analyse and study Supreme Court settlements during trainings or independently.

KASUTATUD KIRJANDUS

- 1) Aghenitei, M. Confiscation of Criminal Proceeds in the European Union Criminal Law. *AGORA International Journal of Juridical Sciences* 2013, 3, lk 1-5.
- 2) Amann, D M. Spotting Money Launderers: A Better Way to Fight Organized Crime. *Syracuse Journal of International Law and Commerce*, 2000, 27 (2), lk 199-232.
- 3) Berar, C. Facing Organized Crime – Between the Need for Security and the Protection of the Human Rights. *Journal of Eastern-European Criminal Law*, 2015, 2015 (1), lk 162-176.
- 4) Borgers, M J., Moors, J A. Targeting the Proceeds of Crime: Bottlenecks in International Cooperation. *European Journal of Crime, Criminal Law & Criminal Justice*, 2007, 15 (1), lk 1-22.
- 5) Boucht, J. Extended Confiscation and the Proposed Directive on Freezing and Confiscation of Criminal Proceeds in the EU: On Striking a Balance between Efficiency, Fairness and Legal Certainty. *European Journal of Crime, Criminal Law & Criminal Justice*, 2013, 21 (2), lk 127-162.
- 6) Ciopec, F. Disorganized Crime. *Journal of Eastern-European Criminal Law*, 2015, 2015 (1), lk 110-115.
- 7) Ciopec, F. Follow the Money: Criminal Confiscation in Economic Crime. *Journal of Eastern-European Criminal Law*, 2015, 2015 (2), lk 175-181.
- 8) Clark, R S. United Nations Convention against Transnational Organized Crime. *Wayne Law Review*, 2004, 50 (1), lk 161-184.
- 9) Elkind, E. jt. Valikuliselt Riigikohtu kriminaalkolleegiumi praktikast õiguse tõlgendamisel ja edasiarendamisel. Tallinn, *Juridica*, 2009, VIII, lk 540-554.
- 10) Faraldo Cabana, P. Improving the Recovery of Assets Resulting from Organised Crime. *European Journal of Crime, Criminal Law & Criminal Justice*, 2014, 22 (2), lk 13-32.
- 11) Ferola, L. Fight against Organized Crime in Europe Building and Area of Freedom, Security and Justice in the EU. *International Journal of Legal Information*, 2001, 30 (1), lk 53-91.
- 12) Fromkin, S M. Money Laundering, Corruption and the Proceeds of Crime – an International Reality Check. *Asper Review of International Business and Trade Law*, 2004, 4, lk 155-168.

- 13) Guymon, CL D. International Legal Mechanisms for Combating Transnational Organized Crime: The Need for a Multilateral Convention. *Berkeley Journal of International Law*, 2000, 18 (1), lk 53-101.
- 14) Jakulin, V. Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism. Jura: A Peci Tudományegyetem Allam- es Jogtudományi Karának tudományos lapja, 2006, 2006 (2), lk 83-87.
- 15) Järvinene, A. Laajennetuste Hyödyn menettämisestä. *Helsinki Law Review*, 2007, Sample Issue.
- 16) Kleemans, E R. Organized Crime, Transit Crime and Racketeering. *Crime and Justice: A Review of Research*, 2007, 35, lk 163-216.
- 17) Koolmeister, I. Konfiskeerimine haldussunnivahendina. *Juridica* 1999, IV, lk 188-192.
- 18) Levi, M. Money Laundering. *Crime and Justice: A Review of Research*, 2006, 34, lk 289-376.
- 19) Maugeri, A M. Criminal Sanctions against the Illicit Proceeds of Criminal Organisations. *New Journal of European Criminal Law*, 2012, 3 (3-4), lk 257-297.
- 20) Musacchio, V. Fight against Organized Crime in the European Criminal Law. *Common Law Review*, 2006, 7, lk 14-17.
- 21) Mwenda, K K. Can Insider Trading Predicate the Offence of Money Laundering. *Journal of Business and Securities Law*, 2006, 6, lk 127-176.
- 22) Sootak, J., Pikamäe, P. *Karisusseadustik. Kommenteeritud väljaanne*. Tallinn, Juura 2015.
- 23) Parmas, A. Süüteovahendi konfiskeerimise eesmärk ja õiguslik olemus ning selle põhiseaduslik õigustus. Riigikohtu üldkogu otsus asjas 3-1-1-37-07. *Juridica*, 2008, VIII, lk 554-560.
- 24) Rababah, M-A. The Measure of Extended Confiscation and Money Laundering. *Law Annals from Titu Maiorescu University*, 2014, lk 237-252.
- 25) Schoch, F. Üldklausli vältimatus nüüdisaegses ohutõrjeõiguses. *Juridica*, 2010, VIII, lk 539-548.
- 26) Sedman, M. Konfiskeerimine: mõjutusvahendist karistuseks. *Juridica*, 2008, VIII, lk 547-553.

- 27) Shelley, L. Transnational Organized Crime and Seized Assets: Moral Dilemmas Concerning the Disposition of the Fruits of Crime, 2000, 7 (1), lk 35-50.
- 28) Soo, A., Sootak, J. Legislative Actions of Estonia to Combat Organized Crime. Journal of Eastern-European Criminal Law, 2015, 2015 (1), lk 28-39.
- 29) Sootak, J. Mida teha, kui isiku ohtlikkus on süüst suurem? Saksamaa kogemus mittekariistuslike mõjutusvahendite osas. Juridica, 2006, VIII, lk 519-529.
- 30) Sootak, J. Sanktsiooniõigus. Karistuslikud sanktsioonid ja nende kohaldamine. Tallinn, Juura 2007.
- 31) Sootak, J., Parmas A. Mootorsõiduki konfiskeerimine karistusseadustiku §-s 424 sätestatud teo korral. Juridica, 2007, X, lk 687-694.
- 32) Tartu Ülikool. Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn, Juura 2012.

Muu kasutatud kirjandus

- 1) Euroopa Komisjon. Pressiteade: Kuritegevus ei tasu end ära: karmikäeline võitlus kuritegeliku tulu vastu, 2012. europa.eu/rapid/press-release_IP-12-235_et.htm (15.01.2016)
- 2) Klopets, U. Konfiskeerimiste ülevaade. Kriminaalpoliitika analüüs, 2014. www.kriminaalpoliitika.ee/sites/www.kriminaalpoliitika.ee/files/elfinder/dokumendid/konfiskeerimiste_ulevaade_2013_0.pdf (04.02.2016)
- 3) Klopets, U. Kriminaaltulu konfiskeerimine 2012. aastal. Kriminaalpoliitika analüüs, 2013. www.kriminaalpoliitika.ee/sites/www.kriminaalpoliitika.ee/files/elfinder/dokumendid/kriminaaltulu_konfiskeerimine_2012._aastal._justiitsministeerium._2013.pdf (04.02.2016)
- 4) Lindsalu, P. Konfiskeerimiste ülevaade 2014. Kriminaalpoliitika analüüs, 2015. www.kriminaalpoliitika.ee/sites/www.kriminaalpoliitika.ee/files/elfinder/dokumendid/konfiskeerimiste_ulevaade_2014.pdf (04.02.2016)
- 5) Nahkur-Tammiksaar, D., Jürgenson, E., Evestus, S.-H. 2015. aasta kokkuvõte prokuratuuri tegevusest, uuringu tulemused, isiklik valdus, 2016.
- 6) Riigikogu. Karistusseadustiku ja kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seaduse seletuskiri, 2013. www.riigikogu.ee/download/27e5c488-1c4d-4a29-b30f-05c19e9094a6/old (09.03.2016)

- 7) Riigikogu. Kohtutäituri seaduse, karistusseadustiku, kriminaalmenetluse seadustiku, riigi õigusabi seaduse ja täitemenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu, 2006. www.riigikogu.ee/download/4a62e50f-6bb4-3fa0-b81a-86fd6afd5dbe/old (05.02.2016)

Euroopa Liidu õigusaktid

- 1) Council of Europe. Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime, 1990. www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168007bd23 (17.01.2016)
- 2) Euroopa Liidu Teataja. Euroopa Parlamendi Ja Nõukogu Direktiiv 2014/42/EL, kuriteovahendite ja kriminaaltulu arestimise ja konfiskeerimise kohta Euroopa Liidus, 2014. eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014L0042&from=ET (18.01.2016)
- 3) Euroopa Liidu Teataja. Nõukogu Raamotsus 2005/212/JSK, mis käsitleb kuritegevusega seotud tulu, kuriteovahendite ja omandi konfiskeerimist, 2005. eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:068:0049:0051:ET:PDF (17.01.2016)
- 4) Euroopa Liidu Teataja. Nõukogu Raamotsus 2006/783/JSK, konfiskeerimisotsuste suhtes vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta, 2006. eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:328:0059:0078:ET:PDF (18.01.2016)
- 5) Official Journal of the European Communities. Council Framework Decision on money laundering, the identification, tracing, freezing, seizing and confiscation of instrumentalities and the proceeds of crime, 2001. eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:182:0001:0002:EN:PDF (17.01.2016)
- 6) Rikoslaki, 26.10.2001/875

Õigusaktid

- 1) Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018 heakskiitmine, RT III 2010, 26, 51.
- 2) Asjaõigusseadus RT I, 30.06.2015, 41
- 3) Karistusseadustik RT I, 26.02.2014, 5

4) Karistusseadustik RT I, 17.12.2015, 9

Kohtulahendid

- 1) RKHKm 3-3-1-28-96
- 2) RKÜKo 3-1-1-37-07
- 3) RKÜKo 3-1-1-37-07, eriarvamus Kergandberg, E., Koolmeister I.
- 4) RKKKo 3-1-1-119-09
- 5) RKKKo 3-1-1-73-10
- 6) RKÜKo 3-3-1-69-09
- 7) RKKKo 3-1-1-90-11
- 8) RKKKm 3-1-1-1-12 20
- 9) RKKKm 3-1-1-92-12
- 10) RKKKm 3-1-1-78-13
- 11) RKKKm 3-1-1-125-13
- 12) RKKKm 3-1-1-126-13
- 13) RKKKm 3-1-1-97-13
- 14) RKKKm 3-1-1-15-14
- 15) RKKKo 3-1-1-64-14
- 16) RKKKo 3-1-1-82-14
- 17) RKKKo 3-1-1-94-14
- 18) RKKKm 3-1-1-88-15
- 19) RKKKm 3-1-1-102-15
- 20) VMKo 1-10-8947
- 21) VMKo 1-10-11299
- 22) HMKo 1-12-5792
- 23) TMKo 1-12-7716
- 24) HMKo 1-12-12247
- 25) HMKo 1-14-3145
- 26) TrtRnKo 1-13-8998
- 27) TlnRnKo 1-14-3145
- 28) TMKo 1-14-6364

29) VMKo 1-15-1845

30) PMKo 1-15-7667